

VILNIUS IR VYTAUTAS

Naujasis Lietuvių Enciklopedijos XXXIV tomas

J. DZIUGELIS

LIETUVIŲ ENCIKLOPEDIJA, XXXIV tomas. Vienos kongresas — X spinduliai, 1966, 640 psl., in 8°. Šį tomą suredavo Pr. Čepėnas.

*

Naujasis, tegu ir gerokai suvėlavęs, Lietuvių Enciklopedijos tomas jau mūsų rankose, vartome ir žvelgiame, kokių naujų lobių prabyta. Ir jam apatarti, atrodo, teturime du žodžius — Vilnius ir Vytautas, nes jie abu aiškiai vyrauja visame tome, sudarydami 140 psl., taigi visą 1/5 tomo. Tokio istorinio krūvio nė viename iki šiol LE tome dar nebuvo. Bet ir neuostabu, nes Vilnius ir Vytautas yra mūsų istorijos pagrindinė ašis. Apie Vilnių mes iki šiol dažnai poetiškai šnekėjome, jį poetiškai dažnai ir suvokėme, nes Lietuvoje apie Vilnių sava kalba mažai ką teturėjome. Ir Vilniui vaduoti s-gos leidiniai tebuvo dienos metui, bet vis trūko platesnės ir gilesnės Vilniaus praeities apžvalgos. Spragą užtaisė a. a. prof. dr. Adolfas Šapoka tremtyje. Prisidėjo ir a. a. prof. M. Biržiška, daugiausia Vilniaus universitetai trumpai apžvelgdami. Laimingesnis buvo Vilnius meno istorijos apžvalgomis. Dar nepriklausomoje Lietuvoje pasirodė du geri darbai dr. M. Vorobjovo ir dr. J. Griniaus. Tremties metu apie Vilniaus meną gerų apžvalgų pateikė jaunas, bet labai brandus meno istorikas dr. P. Reklaitis. Vilniaus proistorė buvo susilaukusi prof. dr. J. Puzino trumpų apžvalgų, bet jai daugiau prabilti tebuvo lemta tik po II pas. karo, pratešus Vilniaus katedros ir pilies aplinkos kasinėjimus. Tie kasinėjimai, kuriuos dabar apžvelgia prof. dr. J. Puzinas, tiek daug davė naujos medžiagos, kad šandien jau tenka prie Vilniaus senovės rimtai susimąstyti ir daug ką naujai persvarstyti.

Vilnius Mindaugo sostinė

Vilnius seniai gyvenama vietovė. Jau maždaug prieš 10,000 metų Vilniuje prie Neries gyvenė pirmieji žmonės, nors jie ir nebuvo mūsų protėviai. Ir tik maždaug IV a. po Kr. Vilniuje Aukštutinės ir Žemutinės pilies srityje pradeda gyventi mūsų protėviai, ir nuo to meto ši vietovė nepertraukiamai gyvenama. Dabartiniu metu ten rasta labai įdomių statybos likučių, gatvės grindinių, na, ir medinio vandentekio liekanų. Tačiau vi-

si tie radiniai dar neišaiškina, ar tikrai tik nuo 1323 m. Vilnių reikia laikyti sostine, o gal Vilnius sostine buvo jau ir anksčiau. Ir prof. dr. A. Šapoka (1906—1961) labai rimtai prileido, kad Mindaugo sostinė galėjo būti Vilnius, nes ji buvo Lietuvos branduolio srityje (žr. Senasis Vilnius, 20—21, 1963). Asmeniškai turiu pastebėti, kad 1960 vasarą a. a. prof. A. Šapoka ta galimybe mažai teabejojo, jis daugiau ir plačiau žodžiu šias galimybes dėstė, ne raštuos paliko. Šią jo nuomonę palaikė ir šiame LE tome prof. S. Sužiedėlis, apžvelgdamas Vilniaus istoriją. Tačiau 1965 m. atsitiktinai užtikus proistorikai A. Tautavičiui Gedimino kalno vakarinėje papėdėje XIII a. mūrinės sienos likučius, kur plytos surištos vad. baltiškuoju būdu, t. y. tokiu plytų rišimu, kuris Lietuvoje nebeperėjo į XIV a., bet kuris buvo XIII a. mėgstamas Rygoje, daro labai rimtą prielaidą, kad tas sudegęs ir trumpai stovėjęs pastatas, turėjęs puošnius skliautus ir stambius keturkampius konturais, galėjo būti bažnyčia, taigi galėjo būti Mindaugo pastatytoji katedra. Šio pastato buvimas Vilniaus pilies srityje leidžia spėti, kad ši pilis galėjo būti tikroji Mindaugo sos-

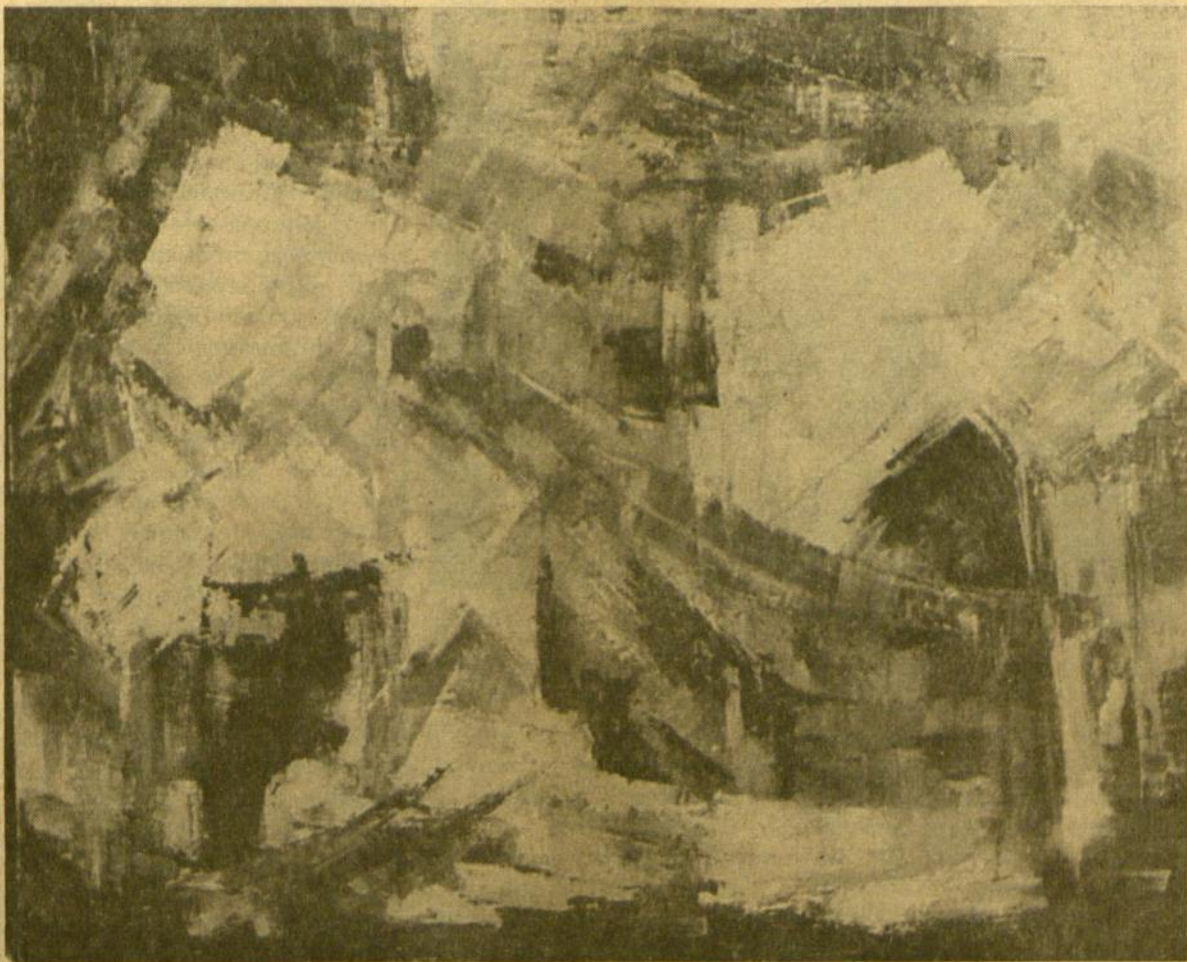
Pr. Čepėnas, Lietuvių Enciklopedijos XXXIV tomo redaktorius

tinė. Mindaugą nužudžius, katedra galėjo būti sudeginta ir sunaikinta. LE šią idėją, a. a. prof. A. Šapokos paremiančią prielaidą, įrašė (225 p.) ir šandien galime jau džiaugtis, kad Mindaugo sostinės mįslė aiškėja: Vilnių galime visai pagrįstai laikyti jau nuo Mindaugo laikų sostine, paneigiančia gana vėlyvą Gedimino sapno legendą.

Vilnius kultūros ir meno lopšys

Vilnius švietimo ir kultūros židyns plačiai atskleistas kun. dr. P. Rabikausko straipsniais: Vilniaus akademija, Vilniaus jėzuitai. Tiek viename, tiek kitame yra daug kas nauja, nes paimta visai naujų duomenų iš Romos jėzuitų archyvo, atitaisoma eilė seniai kartojamų klaidų. Įdomus čia išrašas apie 1583 m. kalbėjusius Vilniaus gatvėse jėzuitus lietuviškai, t. y. pamokslavusius gatvėse. Taip pat naujas ir 1583 Akademijos vi-

(Nukelta į 3 psl.)

Juozas Bagdonas

Kompozicija (aliejus)

JUOZAS BAGDONAS - DAILININKAS REZISTENTAS

JONAS AISTIS

Dažnai pagalvoju, kad paskutiniaisiais nepriklausomybės metais tautos vaduose ir vadeliuose pasireiškusi pasidavimo dvasia mūsųose tampa tolydi ir visuotinė, apimanti ne vien politinio - visuomeninio, bet ir kultūrinio gyvenimo sritis. Be to, tai palietė ne vien tremtį, kuri yra praėjusio laikotarpio lyg ir netarpiškas tęstinumas, bet taip pat ir svetimos priespaudos prislėgtąją tautos dalį, kuri, bent oficialioji, yra ano gyvenimo priešybė. Aišku, toji pasidavimo dvasia glūdi žmonių sąmonėje, ne sąmonėje, bet čia ir yra visa šio tragiško reiškinio esmė...

Tremtis ir okupacija visą žmogaus gyvenimą apverčia aukštyn kojomis. Tada labiau negu bet kada fiziškas individo išsilaikymas atsistoja prieš akis visoje savo šurkščioje nuogybėje. Reikia trūk plyšk prisitaikinti prie neįprastų svetimų sąlygų; reikia užmiršt, kas buvau ir ko siekei; dažnai reikia keisti profesiją ir socialinę aplinką ir iš aukštesnės pakopos reikia leisti į žemesniąją. Tas reiškinys ypatingai skaudžiai paliečia kultūrininkus, kurie paprastai yra pašaukimo žmonės, tai yra, kuriems Dievas tik labai retais atsitikimais prie talento prideda ir praktiškąją gyslelę...

Iš visų kultūrininkų, atrodo, geriausiai gebės prisitaikinti tie, kuriems kalba nėra esminė išraiškos priemonė, kaip, sakysime, dailininkai, muzikai, šokėjai... Bet ir pastariesiems reikia š pagrindų persiorientuoti. Priespaudoje reikia iškreipti tiesą ir tikrovę, o svetur menininkas susiduria su nelygia kompeticija ir visagale mada. Vienur ir kitur prieš menininko akis atsistoja dilema: pasiduoti, ar likti ištikimam savo menui ir savo sąžinei: ar tapyti ir lipdyti šabloninius leninus ir stalinus bei kitus vergijos atributus, ar ne? Daugis okupacijoje pasitraukė pedagogikon ir užkasė savo talentus, o kiti pasišovė vaizduoti Tulos samavo-

rus... Svetur? Svetur, reikėjo praplaukti saulėžiabasių sirenų ir Kirkės salas... Čia dauguma, deja, pasidavė: vieni tapo bažnyčių apdailos meistras ir rangovais, antri pradėjo žagreles statyti ir su paaukais rungtis ekvilibristikoje... Yra, žinoma, dar trečia rūšis, kuri nei pasidavė, nei atsispyrė, nei persiorientavo, tik pasiliko saldinių popierėlių piešinį ir spalvose...

Yra momentų, kur visi menai susitinka. Jų ir kūrėjų neskiriu, nes tai tiksliai išraiškos priemonių, ne esmės dalykas. Pabėrdamas šias pastabas, neturiu tikslo nieko kaltinti, o juoba niekinti, tiksliai konstatuoti tą skaudų faktą, kurį visos tautos likimas menininkui primetė. Kaltė yra kitur: Nereikia išleisti iš akių mūsų tautos siekias skurdo neturtas... Skurde išaugusi vaizduotė gana siaura: duona, lopyta kūno priedanga,

pakrypusi pastogė, na ir retkarčiais vargams ir rūpesčiams užmiršti koserėn supilamas karčiosios lašas... O tas mano tautos karčiosios lašas! Jam šiam krašte sukraunami šimteriojai didesni fondai negu dr. Razmai, ir patylom, ir su džiaugsmu, be riksmo ir reklamos... Mūsų valdovai ir kiti veiksniai laiku nesuprato, kad menininkas turi visą savo laiką ir visą savo gyvenimą paskirti menui. Apie tai kalbėti svetur yra truputį ironiška. Bet tebūnie palaimintas ir pagerbtas dr. Razmos vardas ir teįvyksta jojo svajonė! Lietuvos šandien būtų likęs tiksliai vardas, jei ne žemaičių kietas užsispyrimas. Kas būtų palikta van Beethoveno ir Čaikovskio, jei nebūtų atsiradę žmonių, kurie nebūtų sudarę jiems sąlygų pasišvesti menui?!

Bet, belaukiant dangiškų migdolų, menininkui reikia gyventi ir kurti. Rašytojas likimo daugiau puoselėjamas, nes popierius ir rašalas dar įperkami. Dažai, drobė, akmuo, medis dalyduona, lopyta kūno priedanga,

(Nukelta į 2 psl.)

Kertinė Paraštė

REIKIA TIK STEBĖTIS

Daug kuo mūsųose reikia stebėtis. O kiekvienas nustebimas reiškia, kad dar esame gyvi. Gyvi patys, kad dar pajėgiame žmogiškai nustebti džiaugdamies ar piktindamies, gyvi ir kiti, įstengia sukurti šviesios nuostabos vertus faktus. Šį kartą tačiau čia apkalbama nuostaba ribosis vien tik mūsų kultūrinio gyvenimo užuogomis, dar detaliau — dėmesiu mūsų grožinės literatūros knyginei ir kitokiai situacijai.

Ir iš tikrųjų, reikia rimtai nustebti, kad mūsų rašytojai ir po dvidešimtmečio buvimo svetimose padangėse, nedėkingiausiose rašymui sąlygose, dirbdami tiesiog velniui ir prie mikroskopinių tiražų yra dar kūrybingai gyvi. Jie rašo knygą po knygos, vertimuose susilaukdami dėmesio toli už lietuviškosios bendruomenės ribų, net darydami įtakos (kaip žemininkų kartos poezija) bandančiai varžtus nusimesti okupuotos Lietuvos šandieninei literatūrai.

Nemažai reikia stebėtis ir pačios jauniausios mūsų rašytojų kartos buvimu, tos kartos, kuri mažiausiai turi tiesioginės atramos gimtojoje žemėje, kuri, nors užaugusi ir brendusi begalinio pasaulio plotuose, vis dėlto neatitrūkusiai nuo lietuviškos bendruomenės ir nuo lietuviško rašto, pajėgi net laimėti reikšmingas mūsiškes premijas ir aktyviai bendradarbiauti periodinėje spaudoje.

Būtime trumparegiai, jeigu nesistebėtume bent dalies mūsų organizuotos visuomenės bei pavienių šviesuolių moraline bei materialine parama kūrybiniam literatūros reikalui. Tūkstantinių "Draugo" romano konkursai dar vis atsiranda, šimtinės sumetamos ir skiriamos ir kitų vardų literatūrinėms premijoms.

Širdis turi šoktelti kiekvienam, pamačius Jaunimo centre, Chicagoje, Pedagoginio liuanistikos instituto rūpesčių įrengtą lietuviškųjų leidinių vitriną, kur akivaizdžiai į pra-

eivį kalba kiekviena nauja lietuviška knyga; kur, literatūrinis faktas pasekiant, net spaudos iškarpomis iliustruojama premijų paskyrimai, rašytojų nuotraukos ir kit. O argi ne šviesaus idealizmo pavyzdys, kai kiekvieno didesnio žmonių susibūrimo proga ar net saulėto pavasario sekmadeniais prie bažnyčios Marquette Parke vis tenka matyti nepavargstantį knygnešį K. Rožanską su lietuviškų knygų stalu, nežiūrint, kad jo ten buvimas ne vienu atveju gali atrodyti tik šaukiantis balsas tyruose. O vėgi mėnesiniai santariečių susirinkimai Chicagoje, kur įprasta pristatyti parinktą to mėnesio knygą, ją aptarti, daugeliui dalyvių jaučiant pareigą ją čia pat įsigyti.

Tai vis faktai, kelią mūsų nuostabą pačia gerąja prasme. Tačiau nuostaba, kaip ir lazda, turi ir du galus. O tas antrasis mūsų nuostabos galas kaip tik kartais yra toks sunkus, vos bėpakišamas ir toks didelis, kad jis savo apimtimi ir savo šėšėliu užtemdo visa kita, ko mes da vis graibomės kaip spinksuolės tamsoje.

Argi nenuostabu, kad į Naująjį Pasaulį pokario metais sugužėjo, tur būt, apie 20 tūkstančių lietuviškosios inteligentijos. Su visu naujuoju prieaugliu tikriausiai tas skaičius ir šandien nėra sumažėjęs. Jeigu tik kas penktas iš jų nusipirktų kiekvieną palankiai kritikos sutiktą knygą, tai mūsų prozos ir poezijos tiražai suktųsi apie 4,000. O tai reikštų, kad bent kelios leidyklos galėtų dirbti pilnu tempu, ir nereiktų mums gėdytis prieš Lietuvos pasilikusius savo knygų vos vos šimtiniais, ir tai toli gražu neišperkama, tiražais. Ieškoti būdų grožinės knygos tiražui pakelti turėtų būti vienas iš svarbiųjų mūsų kultūrinio užmojų. Todėl kiekvienoje kolonijoje būtini nauji Rožanskai, todėl bendruomenės ir įvairių organizacijų susirinkimai galėtų įsikipti tradicinį ir nuolatinį visų suėgų priedą — lietuviškosios knygos pristatymą bei jos čia pat įsigijimą. O ir ateičiai tai būtų be galo svarbu, jeigu šis paprotys prigytų akademinio jaunimo sambūriuose, ne tik santariečiuose, bet ir ateitininkuose, skautuose, neolitanuose ir jų bendrinuose susibūimuose.

Tačiau didžiausią liūdnąją nuostabą mūsųose kelia pačios lietuviškosios periodinės spaudos menkas dėmesys savajai literatūrai. Kas kas, betgi laikraščių redaktoriai ir redakciniai laikraščių kolektyvai, atrodė, vis yra vienokia ar kitokia prasme taipgi rašto žmonės, ir jiems reikia aiškinti būtų net gėda. Bet kaip iš tikrųjų yra? Ogi neretai mūsų laikraščiuose net pagrindinių premijų paskyrimui ar išskirtinės knygos pasirodymui atmetama tiek eilučių, kiek me-

(Nukelta į 2 psl.)

Dail. Juozo Bagdono studijoje Washingtone, D.C. Iš kairės į dešinę: rašytojas Antanas Vaičiulaitis, dail. Juozas Bagdonas, p. Viliamienė ir dr. Vladas Vilimas

Šiame numery:

- Reikia tik stebėtis.
- Vilnius ir Vytautas.
- Juozas Bagdonas — dailininkas rezistentas.
- Tautos istorijos pabiro.
- Lietuvių tirtovė pavergtoje sostinėje.
- V. Mykoliaičio - Putino eilėraštis.
- Jeronimo Kačinskio naujos mišios apiskopų bažnyčioje.
- Remarque apie savo gyvenimo ironijas.
- Užburtas miestas Cuenca.
- Nauji leidiniai.
- Filmų įvairumai.
- Kultūrinė kronika.
- Akademinės prošaistės.

JUOZAS BAGDONAS

(Atkelta iš 1 psl.)

kus pakeičia menininko nenau-
dai...

Kelių metų būvyje teko sekti dailininko Juozo Bagdono pastangas. Atsirado jis Washingtono iš Kolumbijos. Atsivežė, sakyčiau, ryškias atogrąžų spalvas, žaidžiamas jų vienatonių plotų deriniu. Jei lietuviškoji mokykla čia buvo anachronizmas, tai Kolumbijos kraitis buvo nedaug pažengęs. Čia reikėjo radikaliai keistis. Ieškojimas savo kelio ir užtruko tuos kelis jo praleistus metus kaimynystėje. Dailininkas čia parodė tikrai maitiško užsispyrimo ir iš-tvermės. Ir reikia pasakyti, kad kolonijoje (lietuviškoje) jis susilaukė didelės užuojautos, o jau pamokymų ir patarimų, kaip turėtų tvarkyti savo gyvenimą, biro, kaip iš gausybės rago, ir jei jis būtų tu patarimų klausęs, tai nežinia, net kaip ir kuriais garbės ir gerbūvio kais jis šiandien būtų ėjęs. Kuklus, ramus, truputiuką ironiškas, bet žemaitiškai kietas, visų tu patarimų katriai klausė, o darė savo. Turtai ir prabanga arba net pasiturintis ir sotus gyvenimas jo tiek nežavėjo, kad jis būtų susigundęs atsisakyti savo pažūrų ir meną ir jojo paskirti.

Iš pat pradžių čia dailininkas Juozas Bagdonas visu entuziazmu ir visa savo esybe pasileido abstrakčios tapybos sūkurin. Atrodė, kad abstraktaus meno perspektyvomis buvo nuosirdžiai susidomėjęs, nes manė rasiąs plačią ir dėkingą dirvą savo drąsaus užmojo teptukui. Tiesa, jo abstrakčios spalvos didelė tyła nepasižymėjo, spalvų perėjimai skiriami plačiais dažų ruožais, linijos dažnai tiesios ar laužtos, o jei ir lenktos, tai be didelių ceremonijų.

Parodose ir dailininko studijoje vietiniai meno mėgėjai ir bičiuliai, dar pilnai neįsisavinę abstraktaus meno esmės, dažnai būtų tariamais labai aiškūs ir konkrečius daiktus. Dailininkas, tai girdėdamas, nuolaidžiai šypsojosi, o žiūrovai savo ruožtu buvo patenkinti, kad štai va turėjo ir be akinių žiūrėjo tai, ko kiti ir akiniuoti nematė...

Abstrakti tapyba, be gerųjų

pusių, turi tą pavojingą savybę, kad ji gali labai lengvai virs-ti vos ne šablonu ar didesniu arba mažesniu tų pačių motyvų kartojimu. Dailininkas, pakilęs New Yorkop, buvo savo bute suruošęs arbatėlę - parodą, o drauge neva ir atsiveikimimą. Ta paroda ypatingai man paliko malonų įspūdį. Tarp abstrakčių spalvų ir formų, tai šen, tai ten, pasirodė atskiros vietos visai iš kito pasaulio. Sakyčiau, spalvos kaip tikslai iš šios ašarų pakalnės. Tai lyg dangaus mėlynės skliautė, tai iš kažkur atklydęs saulės spindulys, tai saulėleidžio atšvaitas, ir panašiai. Kita, kas mane stebino, tai paveikslų apimtis. Galvojau, kaip ir visi žiūrovai, praktiškai, kur jis tokio didelio masto paveikslams rasiąs rinką. Ir ne tik galvojau, bet pasivėdęs kamputin paklausiau, ar randas rinką tokio dydžio drobėms. Dailininkas iš karto pažvelgė į mane nustebęs, lyg jojo planai turėtų būti aiškūs ir gerai žinomi, o paskui pasakęs, kad jam pačiam patinka didesnio masto paveikslai ir kad tapydamas apie rinką negalvojo...

Zinoma, meno vertė glūdi kitur, ne dydyje. Tanagros stovyklėje gali būti daugiau meno negu Laisvės stovylos kolose, bet dydis turi savo reikšmę. Sakysime, Linkolno paminklas Washingtono žiūrovą jaudina savo dydibe. Tačiau stebėdamas tą paminklą kiekvieną kartą pagalvoju, kad natūralaus dydžio ta stovykla mus visai nejaudintų, jau nekalbant apie jos meninę vertę, kuri nuo to neturėtų nukentėti. Padidinta skulptūra labai panaši į labai sumažintą skulptūrą, nes pirmu ir antru atvejais ji praranda daug detalių, kurios prastina kūrinių ir menininko pareigą, kad žiūrovas tų trūkumų nepasigęstų. Dydis gali būti dailininko išganymas arba pražūtis. Dage-lis didžiųjų tapytojų geriausiai yra pasireiškę didelio masto drobėse. Imkime, sakysime, Auguste Renoiro masinių scenų paveikslus, kur akis nesustojia ties kuriuo nors vienu spalvų žaismo židiniu ar vienu kuriuo asmeniu, bet prieš akis atsiveria visa galerija įdomių ir žavių žmonių su švytinčiais vidaus

Juozas Bagdonas

Kompozicija (aliejus)

pasauliais, bet to paties dailininko panašaus dydžio Diana (Nacionalinėje galerijoje Washingtono) yra visai nevykęs paveikslas, ir nevykęs kaip tik-tai dėl to, kad deivė nutapyta bent dvigubai didesnio dydžio negu natūroje, o pats paveikslas yra portretinio pobūdžio...

Prieš kurį laiką teko aplankyti dailininką Juozą Bagdoną studijoje, kur mane sužavėjo vienas jo ypatingo dydžio paveikslas (bene 12 pėdų aukščio ir 17 pėdų pločio). Paveikslas įdomus daugeliu atžvilgių. Jame nėra daikto ar konkretaus gamtos reiškimo, bet jis yra nupintas iš daugelio gamtoje sutinkamų spalvų ir atspalvių. Tas, sakyčiau, drauge dramatiškas ir lyriškas paveikslas yra sudarytas iš visos eilės spalvų junginio židinių ir visa jame jungiasi į vienalytę ir darnią visumą. Tai jau ne abstraktinė tapyba, o kažkas visai nauja, kažkokia nauja ir ypatinga impressionizmo atmaina. Pats paveikslas, sakyčiau, sprendžia-

mas simfoninės muzikos būdu, kur kelios skirtingo ritmo dalys sužiedos į vientisą ir darnią visumą.

Šį kartą suabejojau ne rinką, bet pačią vietą. Jis yra per didelis ne vien privačiam bute, bet net ir erdvokai salei. Dailininkas man atvertė kortas. Jis tą paveikslą piešė išimtinai sau...

Apžvelgęs jo naujus paveikslus, pagalvoju, kad vargas ir bėdos veltui nenuėjo. Tai kalbėdamas nenoriu duoti dailininkui klaidingų vilčių, kad štai jojo medžiaginė padėtis bema-gant pagerės, nors tos galimybės nenoriu išjungti, nes ji yra galima. Viena tačiau jau šiandien galima visu drąsumu tvirtinti, kad nepasidavimas tapo gausiai atlygintas. Mėginimas buvo sunkus, reikalavęs ryžto ir valios, bet išeita į didelį kelią. Dailininką pavadinau rezistentu ne dėl to, kad šis įvardas iki piktžodžiavimo populiarus, bet kad atsispyrimas mense, sakyčiau, yra lygus tai rezisten-

TAUTOS ISTORIJS PABIROS

Lietuvių konferencijų banga 1916 m.

(Tęsinys ir praėjusio šeštad.)
b. Antroji Lausannos konferencija. — Pirmoje Lausannos konferencijoje nedalyvavo Lietuvos atstovai, tad, jiems čia esant, įvyko vėl Lausannos (antroji) konferencija tuoj po pavergtųjų tautų kongreso (1916. VI. 30—VII. 4). Dalyvavo tie patys, kaip ir pirmoje Lausannos konferencijoje, tik išvykus M. Yčiui su Karuža, atvyko kun. dr. V. Bartuška ir kan. Prapuolenis (iš Italijos). Na, ir atstovai iš Lietuvos.

Šioje konferencijoje nieko esminio neįvyko, o tik patvirtinta I Lausannos konferencijos nutarimai, papildyta ir kai kurios detalės išvystytos. Esminis nutarimas: "siekti politinės nepriklausomybės atgavimo".

Pirmojo Lausannos konferencijoje atsižvelgta į M. Yčo poziciją, kaip Rusijos valstybės dūmos atstovo ir lietuvių Centrinio Komiteto pirmininko pareigas. Šioje konferencijoje reikėjo atsižvelgti į Lietuvos atstovus ir išleisti nutarimus, nukreiptus prieš vokiečius, kur kalbama apie vokiečių žiaurumus. Todėl ir atsirado pastaba: "išskyrus I (apie vokiečių elgimąsi Lietuvoje)". M. Yčas mano, kad Lietuvos atstovai drąsiai galėjo daryti nutarimus, nes jie nukreip-ti prieš Rusiją, bet dr. J. Saulys tvirtina, kad vokiečiai buvo nepatenkinti.

Be to, dar svarbus nutarimas, kad "Visas politinis veikimas koncentruojamas Šveicarijoje, čia laikomas Tarybos žinioje ir visos politinės fondas". Buvo paprašyti Rusijos, Lietuvos ir Amerikos lietuvių, kad tuoj atsistų į tą tarybą savo atstovus, išlaikomus tos sro-

vės, kurią jie atstovaus. Taryba turėtų būti slapta, o veikis Informacijos biuro vardu.

Iš Lietuvos vokiečiai nieko ilgiam laikui neišleisdavo, iš Rusijos teatyvko kun. K. Olšauskis, CK atstovas, JAV lietuvių katalikų atstovas kun. dr. V. Bartuška, tad tarybą sudaryti tuo pagrindu nepavyko. Buvo sudaryta asmeniniu, į kurią lėjo: V. Bartuška, Vl. Daurmantas, J. Gabrys, K. Olšauskis ir J. Purickis. Ji veikė kaip lietuvių tautos delegacija.

Kai buvo išsiuntinėti memorialai vokiečiams įvairiais aktualiais klausimais, vokiečiai, kiek buvo galima spėti iš jų žodžių ir pasielgimų, tikėjo tarybos egzistavimu ir labai su ja skaitėsi.

Apskritai sakant, Lietuvos lietuvių nedaug tegalėjo, nes vokiečiai, turėdami juos visiškai savo galioje, neprivalėjo su jais skaitytis. Užsienio veiklos vokiečiai negalėjo užgnaužti ir buvo priversti su jais skaitytis. Ir skaitėsi daugiau, nei, objektyviai žiūrint, reikėjo.

i. Prez. W. Wilsono paskelbta Lietuvos Diena. — Prasidėjus I Pasauliniam karui JAV lietuvių aukruto rūpintis kenčiančių tautiečių šelpimu. Stengėsi įvairiausiais būdais surinkti tam tikslui pinigų. Kai įvyko belgų, prancūzų, čekų ir slovakių dienos, lietuvių jau nebegalėjo nurimti. Jie irgi norėjo gauti iš prezidento Lietuvių Dienos paskelbimą. Jie manė, kad suorganizavimas tokios dienos, kurios proga Amerikos lietuvių išiešioti viešai į visų miestų gatves ir pasiskelbtų visuose Amerikos laikraščiuose, daug pagelbėtų išgarsinti Lietuvą ir padėtų su-

rinkti stambesnes pinigų sumas nuo karo nukentėjusiam Lietuvai sušelpiti.

Kai vienas kongresmanas (J. J. Casey) pažadėjo išrūpinti tokį paskelbimą, nutarė suaukinti visų srovių atstovų suvažiavimą, kuris ir įvyko 1916. VIII. 17 Wilkes - Barre, Pa. Nuo 19 organizacijų dalyvavo 50 atstovų: katalikai, tautininkai ir socialistai. Suvažiavimas nutarė: įkurti Centralinį Amerikos lietuvių komitetą nukentėjusiems nuo karo šelpiti; įsteigti Amerikoje skyrus Lietuvos Dienos aukoms rinkti; visos aukos per Centralinį Komitetą sunčiamos JAV Raudonajam Kryžiui. Šis pasiūlymas į Lietuvą, Rusiją ir Šveicariją. Socialistai su tuo nesutiko. Jie reikalavo, kad aukas rinktų srovinių fondai, jas skirstytų savo nužiūra, o bendrai darytų tik apyskaitas. Kiti su tuo nesutiko. Tad LD organizuoti ankščiau minėtas komitetas buvo sudaryta iš katalikų ir tautininkų (po 6 asm.) ir paliktos dvi vietos socialistams.

Leidimas buvo gautas, kad LD skiriama 1916. XI. 1. Dabar prasišėdė didžiausias organizacinis darbas. To išdavo išdėjo 400 skyrų, suorganizuojant šimtus ir tūkstančius rinkėjų, kurie su dėžutėmis rankose, persijuose spalvotų raiščių su įrašu "For Suffering Lithuania" ėjo į gatves, krautuves, įmones, kalbino praieivius ir pravažiuojančius aukoti nukentėjusiam Lietuvai. Tą dieną visi Amerikos laikraščiai rašė apie Lietuvą ir jos vargus. Skyrusiose ir socialistai įsijungė į rinkimą, išsi-derėjo, kad tų skyrų, kurių var-du rinks aukas socialistai, trečdalis įsunkytų pinigų pasius į Lietuvą su nurodytomis organizacijoms. Visi rinkėjai stengėsi surinkti daugiausia aukų, bet daugiausia surinko San Franciske Kastantinos ir Baltimorėje, — Viktorija Venciuviene (po 900 dol.).

Pagal Am. Raud. Kryžiaus apskaičiavimą, paskelbtą LD davė \$176,863.28 aukų. Iš jų \$49,500.00 pasuntė: i Šveicariją (kun. A. Steponaičio vardu) — \$35,000.00 ir i Petrogradą (Globos ir Grūdo draugijos) — \$14,500.00. Vėliau pinigų persiuntimas buvo sulaukys, nes lietuvių negalėjo sutarti kam siųsti, be to, JAV pradėjus karą su vokiečiais, nenorėjo siųsti pinigų i priešų kraštą, ir pinigai buvo "išaldyti" iki karo pabaigos.

Wilkes - Barre konferencijoje Centralinis Komitetas buvo sudarytas tik LD pravedimui, bet tautininkai jį norėjo laikyti ir toliau, todėl katalikai (1917. I. 15) iš to komiteto pasitraukė (išskyrus pirm. adv. J. S. Loppato). Jame liko vieni tautininkai. Tada i CK kopto 5 sanderiečius ir būstinę i Wilkes - Barre perkėlė i New Yorką. Ir tų pačių metų liepos 12 sujungė su Lietuvos Gelbėjimo Fondu (kaip lygiagrečius, vienos srovės junginius). Aukos plaukė ir toliau. Dar surinko apie \$50,000.

Iki karo pabaigos Am. Raud. Kryžių esą pinigai procentų buvo išauginti iki \$139,000. Už juos nupirko drabužių, ligoninėms įrankių bei vaistų ir 1919. VI. 12 nusuntė i Lietuvą. Pristatymo ir administracijos išlaidas — \$59,000.00 apmokėjo Am. R. Kryžius iš kitų savų fondų. Tadgi visa ši akcija, sudėjus aukščiau suminėtas sumas, yra davusi \$297,500.00. O atsimenant tą faktą, kad kai kurios vietovės pinigų siuntė tiesiog i Lietuvą, skaiči-galima apibendrinti iki \$300,000.00.

Nors LD iniciatyva kilo Pennsylvanijos lietuvių katalikų tarpe, bet įvykdyta visų lietuvių ir visos Lietuvos naudai. LD svarbus įvykis piniginiu žvilgsniu, bet dar svarbesnis propagandinis. Vincentas Lilevičius (Pabaiga)

KERTINĖ PARAŠTĖ

(Atkelta iš 1 psl.)

džiotojų ar žuvininkų klubo susirinkimui.

Kad kalba nebūtų vien abstrakti bendrybė, tos liūdnosios nuostabos iliustracija tebūna "dėmesys" Lietuvių rašytojų draugijos pastarųjų premijų paskyrimui. Nuo fakto praėjo jau beveik mėnuo. Per tą laiką pirmuosiuose mūsų spaudos puslapiuose didžiosiomis antraštelėmis mirgėjo ir De Gaulle, ir Kosyginas, ir Rodezija, ir vienokios ar kitokios demonstracijos Vietname, o dvejų metų rinkinių mūsų knygų premijavimas tepažymėtas tik oficialiai gauta. Rašytojų draugijos valdybos kelių eilučių informacija, nepridedant jokio savojo komentaro ir žinutę išspraudžiant sunkiausiais surandamame puslapio kamputyje ar tiesiog ją įterpiančią į Chicago korespondencijų skyrių, lyg čia būtų tik smulkus, vienos Chicago reikalas.

Spauda net neatkreipė dėmesio į gana prasmingą reiškinį, kad Jaunimo metuose reikšmingiausia mūsų literatūros premija atžymimas kaip tik jau čia brendusio jaunimo atstovas Kazys Almenas. O

cijai, kuri vyko neseniai Lietuvos giriose, ji yra tokio pat pobūdžio ir tokios pat reikšmės. Baigdamas noriu pastebėti, kad pasisekimas nėra meno tikslas ir net paties talento laidas. Dažniausiai ir tikras dailininkas sulaukia pasisekimo tik miręs, kartais gilioje senatvėje ir tikrai labai išimtiniais atsitimais amžius žiedė.

Zi-
Bet svarbiausia yra tai, kad lietuviškosios diasporos kultūrinė rezistencija šiandien yra vienintelė kovos rūšis su svetima priespauda. Štai dėl ko yra pagarbos vertas kiekvienas nepasidavęs menininkas.

P. ŠILEIKIS, O. P.
Ortopedas, Protezistas
Aparatai-Protezi Med. Bandai. Spec. pagalba kopsoms (Arch. Supporte) ir t. t.
ORTHOPEDIJOS TECHNIKOS LAB.
2850 W. 63rd St., Chicago 29, Ill.
Tel. Prospect 6-5084
Val. 9-4 ir 6-8, Šeštad. 9-1

DR. ANNA BALIUNAS
AKIŲ, AUSŲ, NOSIŲ IR GERKLĖS LIGOS
PRITAIKO AKINIUS
2858 West 63rd Street
Val: kasdien 10-12 val. ir 7-9 v. vak. Šeštadienis 10-1 val. Trečiadienį uždaryta. Ligoniai priimami susitarus.
Ofiso telefonas: PR 5-3229
Res. telef. WAlbrook 5-5076

Rez. tel. 239-4683
DR. K. G. BALUKAS
AKUSERIJA IR MOTERŲ LIGOS.
GINEKOLOGINĖ CHIRURGIJA
6449 So. Pulaski Road (Crawford Medical Building) Tel. LU 5-6446
Pirma ligonius pagal susitarimą. Jei neatšiliepia, skambinti MI 3-0001

Ofisas 3148 West 63rd Street
Tel. Prospect 3-1717
Rezid.: 3241 West 66th Place
Tel: REPUBLIC 7-7868
DR. S. BIEŽIS
CHIRURGAS
Valandos: Kasdien nuo 1 iki 3; trečiadienis uždaryta. Antradienis ir penktadienis vak. nuo 7 iki 8 val.

DR. VL. BLAŽYS
PLAUČIŲ IR VIDAUS LIGOS
3801 West 63rd Street
Kampus 63-čios ir California
Val: kasdien nuo 6-8 val. vak. Šeštad. 2-4 val.
Trečiad. ir kitu laiku pagal sutartį
Ofiso telef. 476-4042
Rezid. tel. WAlbrook 5-3048

DR. C. K. BOBELIS
Inktu ir šlapimo takų chirurgija
Tel. 695-0533 — Elgin
425 N. Liberty Street
Route 25, Elgin, Illinois
Valandos pagal susitarimą

Tel. ofiso HE 4-5849, rez. 388-2233
PETER T. BRAZIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
2434 West 71st Street
Val: pirm., ketv. 1-4, vakar. 7-9, antr., penkt. 1-5, treč. ir šešt. tik susitarus

Tel. ofiso HE 4-5758; rez. HI 5-3225
DR. S. ir M. BUDRYS
GYDYTOJAI IR CHIRURGAI
Bendra praktika ir Alergija
2751 West 51st Street
Valandos: pirm., antr., ketv. 2-9 val., penkt. 10 v. r. iki 9 v. vak. Šeštad. 10 v. r. iki 1 v. popiet.
Ligonius priima pagal susitarimą.

apie Antano Jasmanto premijuotąjį "Gruodą" vienas mūsų literatūros autoritetas, gavęs ir perskaitęs rinkinį Lietuvoje, rašo: "Antano Jasmanto GRUDAS vertas užimti lietuvių literatūroje vietą tarp įspūdingiausių, turiningiausių mūsų poezijos rinkinių. Klasikinė forma čia siejasi su modernaus žmogaus išgyvenimais bei įvaizdžiais". O kiek dėmesio šiai knygai ir jos premijavimo faktui skyrė lig šiol mūsų spauda?

Užbaigti reikia vėl su nuo-

staba, kad mes tiesiog persi-plėsim ir pavargstam besirū-pindami tais reikalais, kurie šiandien sensacija, gi rytoj ar poryt jau pamiršti ir palaidoti, o visai nemokame pasverti tų faktų, kurių kūrybinis rezultatu tauta dalinsis tada, kada mūsų visų ir pelenai seniai jau bus pamiršti. Todėl ir norėtys, kad tos tamsios ir liūdnos nuostabos šaltinių mūsų suose būtų ko mažiau, o šviesiosios nuostabos verdenės trykštų iš kiekvieno mūsų širdies, gaivindamos, skatindamos ir tinkamai atžymėdamos kiekvieną kūrybinės plunksnos laimėjimą.

k. b.

Ofs. 735-4477; Rez. PR 8-6960
DR. E. DECKYS
GYDYTOJA IR CHIRURGE
SPECIALYBĖ — NERVŲ IR EMOCINĖS LIGOS
CRAWFORD MEDICAL BLDG
6449 So. Pulaski Road
Valandos pagal susitarimą

Rez. GI 8-0873
DR. W. M. EISIN-EISINAS
AKUSERIJA IR MOTERŲ LIGOS
6132 So. Kedzie Ave. WA 5-2679
Valandos pagal susitarimą. Jei neatšiliepia, skambinti MI 3-0001

Ofiso HE 4-1414, Rez. RE 7-1884
DR. B. SAIZIONAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Specialybė akuserija ir moterų ligos
2454 West 71st Street
(71-os ir Campbell Ave. kampas)
Val: kasdien 1-3 ir 6-8 val. vak. Šešt. 12-3 v. p. p. Trečiadienis uždaryta

Ofiso tel. PR 5-2220
Namy — rez. PProspect 8-9081
DR. JANINA JAKŠEVIČIUS
JOKSIA
GYDYTOJA IR CHIRURGE
VAIKŲ LIGOS
3656 West 63rd Street
Pirm., antr., ketvirt. ir penkt. nuo 11 iki 1 val. ir nuo 4 iki 5 v. vak. Šeštad. nuo 1 iki 4 val.

Ofs. PR 6-6022 Rez. PR 8-6960
DR. E. JATULIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Bendra praktika
2815 W. 71st Street
Ofiso val: kasdien nuo 6 iki 9 v. v.; Šešt. 11 iki 4 val. popiet; arba susitarus.

Tel. ofiso PO 7-9000, rez. GA 3-7378
DR. A. JENKINS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3244 West 63rd Street
Val: kasdien nuo 1-4 p. p. ir 6 iki 8 val. Trečiad. ir Šešt. uždaryta

Tel. Grovehill 6-1595
DR. ALDONA JUŠKA
AKIŲ LIGŲ SPECIALISTE
PRITAIKO AKINIUS
2422 West Marquette Road
Valandos: 9-12 ir 7-9 v. v. pagal susitarimą. Išskyrus trečiadienį uždaryta.

Ofiso ir buto tel. OLYmpic 2-1381
DR. F. V. KAUNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1407 So. 49th Court, Cicero
VAL: kasdien 10-12 ir 4-7. Trečiad. ir Šeštad. tik susitarus

Ofiso 585-2522 Rez. TR 3-0281
DR. ALG. KAVALIŪNAS
VIDAUS IR KRAUJO LIGOS
5540 So. Pulaski Road
Pirm., antr., ketvirt. ir penkt. nuo 2-4 ir 6-9 ir pagal susitarimą.

Tel. RELiance 5-1811
DR. WALTER J. KIRSTUK
(Lietuvis gydytojas)
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3925 West 59th Street
Val: Pirmad., antrad., ketvirtad. ir penktad. nuo 12-4 v. p. ir 6-8 val. vak. Šeštad. 12-4 val., trečiad. uždaryta

Tel. ofiso ir buto OLYmpic 2-4159
DR. P. KISIELIUS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
4938 W. 15th Street, Cicero
Kasdien 1-3 val. ir 6-8 val. vak. Išskyrus trečiadienį ir Šeštadienį 12 iki 4 popiet

DR. IRENA KURAS
GYDYTOJA IR CHIRURGE
KODIKIŲ IR VAIKŲ LIGŲ SPECIALISTE
MEDICAL BUILDING
7156 South Western Avenue
Pirmad., antrad., ketv. ir penkt. nuo 11 val. iki 3 val. p. p. ir nuo 6-8 val. vakar. Trečiad. nuo 11 val. ryto — 1 v. p. p. Šeštad. 11 val. ryto iki 3 val. p. p.
Ofiso tel. 7-1168.
Res. tel. 239-2919.

DR. MARIJA LINAS
AKUSERIJA IR MOTERŲ LIGOS
2817 West 71st Street
Telefonas HEInock 6-3545
(Ofiso ir rezidencijos)
Valandos pagal susitarimą

Ofiso PR 8-7773 Rez. PR 6-4732
DR. A. MACIUNAS
CHIRURGAS
2858 West 63rd Street
Valandos: pirmad., ketvirt. 5-8 antrad., penkt. 1-4
Pirmąją tik susitarus

Ofiso HE 1-1818 Rez. PR 6-9801
DR. J. MESKAUSKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
2454 West 71st Street
Specialybė — vidaus ligos
(71-os ir Campbell Ave. kampas)
Val. kasdien 9-11 ryto ir 4-8 v. v. Šešt. 9 v. r. — 2 v. p. d.

DR. JULIA MONSTAVIČIUS
Vidaus ligos
GYDYTOJA IR CHIRURGE
10748 S. Michigan, Chicago 28, Ill.
Telef. ofiso: PULhon 5-6766
Namy: REVERy 8-3946
Pirm., val., antrad. — ketv. 6-8 v. v. Šeštad. 1-3 v. p. p. Kitom dienom uždaryta.

Tel. ofiso PR 6-7800; Namy 925-7097
DR. A. PUSTELNIKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
SPEC. VIDAUS LIGOS
5159 South Damen Avenue
Valandos: 1-3 v. p. d. Išskyrus trečiadienį

Tel. 425-2660
DR. E. RINGUS
RENTGENOLOGAS
9760 S. Kedzie Ave.
Val: pirmad., antrad., ketvirtad. ir penktad. 8 v. r. iki 9 v. v. Treč. ir Šešt. 8 v. r. iki 8 v. popiet

DR. ZIGMAS RUDAITIS
SPEC. ORTHOPEDINĖS LIGOS
2745 West 69th Street
Priešais Šv. Kryžiaus ligoninę
VAL: Pirmad., antr., ketv., penkt. nuo 9 iki 11 v. ryto ir nuo 6-8 v. v. Šeštad. nuo 2-4. Trečiadienis ir kitu laiku susitarus telefonu:
Telef. REPUBLIC 7-2290

DR. ANT. RUDOKAS, Opt.
Tikrina akis ir pritaiko akinius, keičia stiklus ir rėmus
4455 S. California Ave., YA 7-7381
VAL: 1 v. p. d. iki 8 v. v. kasdien, trečiadienis uždaryta; Šeštadienis nuo 10 v. r. iki 1 v. popiet.

DR. LEONAS SEIBUTIS
INKSTŲ PCSLES IR PROSTATOS CHIRURGIJA
Ofisas 2454 West 71st St.
Val: antrad. nuo 2-5 po pietų ketvirtad. nuo 6-8 vak.
Ofiso telef. 776-2880
Rez. telef. PR-6730

DR. J. J. SIMONAITIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Adresas: 4255 W. 63rd Street
Ofiso tel. RELiance 5-4410
Rez. tel. GROvehill 6-0617
Valandos pirm. ir ketv. nuo 12 iki 2 v. p. p. ir nuo 7 iki 8 v. v.; antr. ir penkt. nuo 12 iki 2 v. p. d. ir vakarais pagal susitarimą.

DR. P. STRIMAITIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Bendra praktika ir chirurgija
Marquette Street ofiso: 2450 West 71 Street, telefonas 925-2296
Res. tel. WA 5-3099
Valandos: 10-12 v. ir 7-8 v. vak. Šešt. 10-12 v. ryto.
Kitas ofisas: 444 South Ashland Ave., tel. CL 4-2896
Valandos: 2-5 v. popiet kasdien Šeštadienis ir trečiadienis abu ofisai uždaryti.

DR. VYT. TAURAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
BENDRA PRAKTIKA IR MOTERŲ LIGOS
Ofisas ir rez. 2625 W. 59th St.
Tel. Prospect 6-1223 ar PR 6-5577
Ofiso val: Pirm., antr., treč. ir penkt. nuo 2 iki 4 ir 6-8 iki 8 v. v. Šeštad. 2-4 v. popiet ir kitu laiku — pagal susitarimą.

Of. tel. HE 4-2135, Namy GI 8-6195
DR. V. P. TUMASONIS
CHIRURGAS
2454 West 71st Street
Pirmąją ligonius tik susitarus Val. 2-4 p. p. ir 6-8 p. d. Treč. ir Šeštad. uždaryta

Telefonas — GROvehill 6-2823
DR. A. VALIS-LABOKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
2524 West 69th Street
Specialybė. AKUSERIJA IR MOTERŲ LIGOS
VALANDOS: 1 iki 4 ir 6 iki 8 v. v. Šeštadienis 1 iki 4 val. Trečiadienis uždaryta

Tel. PProspect 6-9400
DR. ONA VASKEVIČIUS
(VASKAS)
GYDYTOJA IR CHIRURGE
6248 So. Kedzie Avenue
Ofiso val. kasdien. 6-8 v. v. Tik svarbiais atsitikimais susitarus

VILNIUS IR VYTAUTAS

(Atkelta iš 1 psl.)

cerekatoriaus laiškas bei kt. Ne mažiau įdomi ir kun. R. Krasausko apžvalga apie Vilniaus kunigų seminarijas, vyskupas, paremta taip pat ir nauja archyvine medžiaga. Prof. dr. A. Rukša ilgame straipsnyje apžvelgia poezijū Vilniaus univ. iki mūsų dienų, o V. Kulbokienė — įvairias Vilniaus mokyklas, jų tarpe ir Vytauto D. gimnaziją, kurios visai neseniai minėjome 50 m. sukaktį. Trumpai peržvelgti ir Vilniaus archyvai, bibliotekos, kur suminėti ir žiaurūs mūsų kultūros turtams 1939 sovietiniai šeiminkavimai, visoki archyvinio ir bibliotekinio turto grobimai. Dr. P. Reklaitis peržvelgia Vilniaus pilis, meno paminklus, o su V. Vizgirda ir Vilniaus meno mokyklas. J. K. Karys rašo apie Vilniaus pinigų kalyklą, kun. R. Krasauskas nauja duoda apie Vilniaus vyskupiją bei su ja susijusių įdomių kultūrinių įvykių. Čia reikia priminti, kad įdėta foto nuotrauka seniausiųjų, dar priešmažvydinių poterių įrašų.

Kita vilniana

Vilniaus straipsnių būrys šiais apžvalginiais dar neišsemtas. Jų dar visa gausa. Iš svarbesniųjų: plk. K. Ališausko Vilniaus užėjimas, prof. dr. D. Krivicko Vilniaus byla, P. Čepėno Vilniaus lietuvių 1917 konferencija, V. Rasteno Vilniui Vaduoti Sąjunga, V. Kulbokienės ir kitų Vilniaus lietuvių dr. jos, Vilniaus lietuvių komitetas ir St. Žymanto Vilniaus mst. ir srities komitetas, Vilnianai priklauso dar ir Vilniaus kai kurie laikraščiai, patekę į šį tomą. Tai Vilniaus žinios (A. Mažiulis), Viltis (A. Merkelis), Vilniaus Rytas (V. Kulbokienė), Vilniaus Aidas ir Vilnius (nepasirašyti, matyt, paimti iš Vyt. Steponaičio Vilniaus lietuvių spaudos 1931) bei kt.; taip pat ir Vilija (A. Mažiulis) su dr. J. Basanavičiaus laiško ištrauka ir reta Vilijos darbininkų su dr. J. Basanavičiumi ir kitais nuotrauka. Vilnius gausiai iliustruotas, nors jų dalis per tamsi. Iš įdomesnių nuotraukų laikytinos yra Brauno Vilniaus planas, Vilniaus lietuvių dviklasė mokykla (mokiniai su dr. J. Basanavičiumi, Em. Vileišiene, J. Kairiūkščiu ir kt.) 1910, Vilnietiniai ir eilės paties Vilniaus miesto gana gerų nuotraukų.

Vilniaus vardas

Visą Vilniaus straipsnių būrį

tenka užbaigti dar vienu itin svarbiu, tai Vilniaus vardo straipsniu. Įvairiai svetimieji tą Vilnių rašo, įvairiai ir jo vardą kildina. Deja, tik pirmą kartą turime tokią plačią Vilniaus vardo apžvalgą, kurią davė prof. dr. A. Salys. Jam Vilniaus vardas nuo Nerio įtako Vilnios. Ir senasis jo vardas buvęs Vilnia (iš šios lyties paimtos ir svetimosios lyties), o tik vėliau jau virto Vilniumi. Šis prof. A. Salio straipsnis yra itin vertingas ir savaip užbaigia visą Vilniaus straipsnių, tiek istorinių, tiek kultūrinių būrį, nes senas ir savas miesto vardas labai įdomiai derinasi prie Vilniaus minčių, dauginės Lietuvos sostinės ir tampa sprangiu kaulu imperalistiniams vilkams, siejantiems Vilnių su Vilija.

Vytautas

Be Vilniaus būrio, kuris prasišovė plačių istorinių apžvalgių straipsnių gausa, pats svarbiausias lituanistikai yra Vytautas, žymaus mūsų istoriko prof. dr. Z. Ivinskio parašytas, kuris paskutiniiais metais skaito Rytų Europos ir Pabaltijo kursų Bonnos univ. Vytautas sena prof. Ivinskio silpnybė, nors ta silpnybė tik gera prasme. Prof. Z. Ivinskio veik visi darbai priešvytautinę ir vytautinę Lietuvą. Su Vytautu ir jo mirtimi jis „laužydavo istoriko plunksną“, jei prisimeni T. Narbutą, kuris sakėsi nulaužęs plunksną su Liublino unija. Ir dabar Vytautui prof. Ivinskis atidavė tikrai didelę ir gana naują duoklę, nors savą laiką Lietuvoje buvo ir jaunųjų istorikų išleista Vytauto monografija. Ir kai ši monografija šiandien taip retai randama, tai prof. Ivinskio apžvalginis Vytautas, bus ne vienam dideliu pagalbiniu šaltiniu ir monografijele. Drauge su Vytautu susiję apžvelgti J. K. Kario Vytauto pinigai, Vytauto ženklas. Prie jo vardo prisilieja prof. dr. A. Rukšos ir kt. parašytas Vytauto D. universitetas bei kiti jo vardu pavadinti straipsniai.

Vytenis

Vilnius ir Vytautas šiam tomui duoda spūdį. Deja, yra dar vienas ir daugeliui veik nežinomas Lietuvos valdovo vardas, — tai Vytenis, kurį aprašė taip pat prof. Ivinskis, deja, pasakytas, kaip kažkodėl jį nuskriausdamas, palikdamas lyg kitų valdovų šešėlyje. Ir jei kiti Lietu-

vos valdovai susilaukė dar nepriklausomybės metais monografijų (Mindaugas, Kęstutis, Jogaila, Vytautas, Švitrigaila), tai Vytenį kažkodėl užmiršome. Tiesa, negausu šaltinių. Bet šiaip ar taip Vytenis buvo tikrai didelis Lietuvos valdovas ir, drįsčiau pasakyti, kad be Vytenio vargu ar būtų buvusi savarankiška Vytauto Lietuva. Vytenis Lietuvą paveldėjo tikrai labai sunkiu metu, dar tebekunkuliuojančią tėvonijos laisvę ir teisių kovomis, kurios dar nebuvo galutinai nurimusios po Mindaugo nužudymo. Apie 30 m., tai labai trumpas dar metas. O tuo metu Vokiečių ordinas jau visuotinais pavergė lietuvių giminių prūsus, buvo jau paveręs šiaurinės baltų gentis, nepriklausomybę prarado pietinės Jotvos gentys, baigė sutirpti ir rytinės — galindai, taigi buvo likęs branduolys, pats vidurys. Ir štai šiuo metu Vyteniui, tam nekrikščioniškos Lietuvos valdovui, prieš kurį telkiamas visas ano meto krikščioniškasis pasaulis, kai popiežiaus bulomis ir privilegijomis apdovanotas Vokiečių ordinas turi vienas teisę pakrikštyti didelį pagonių kraštą — Lietuvą, tam Vyteniui pavyksta surasti nepaprastą sąjungininką krikščionį ir net vyskupą, būtent Rygos arkivyskupą. Vytenis, tas nekrikščionis, tampa Rygos arkivyskupo globėjas ir gynėjas. Koks tai svarbus diplomatinis laimėjimas V. Europoje, kai Rygos arkivyskupas turi pagalbos prašyti nekrikščionį Lietuvos valdovą, kad apsaugotų nuo to paties ordino, kurį savo apsaugai (kalavijuočius) buvo įsikūręs. Ar šis laimėjimas nebus išgelbėjęs Lietuvos valstybę? Ar ne šiuo metu Vytenis ir sustiprina vakarinę ir rytinę Lietuvą? Ar ne šis laimėjimas leido palikti Lietuvą Gediminui tokią, kad vakarinę Lietuvos sieną maždaug pastovi išliko? Taigi, šiaip ar taip Vytenis atbaigė Mindaugo Lietuvą jungti ir išsaugoti jos vakarines sienas. Be Vytenio Lietuvos, be jo diplomatinio ir karinio genijaus nebebūtų buvę Vytauto Lietuvos. Ir, deja, šis Lietuvos valdovas, nesulaukęs savu laiku monografijos, šiam tomui trumpai tduotas, trumpai teisryškintas, paliktas Vytauto šešėlyje. Antra, Vytenio keliolika metų laikyta Rygoje įgula, leido atsistai ir šiandieniniams latvių giminiams. Portus Semigallorum kairėje Dauguvos istoriškai Vytenio savaip perkeičiamas į dešinę jos pusę, taigi baltiškosios - lietuviškosios žemės pradedamos surinkti. Tai

(Viena paskiausių nuotraukų)

Vincas Mykolaitis-Putinas

Bachas

Mišios h-moll

Ši naktis kaip bažnyčia be Dievo.
Jog šalta, nyku ir gūdu.
Jos aukštėje vieniši žingsniai
Skamba šurpiu aidu.

Samanotų pilorių kamienai
Glūdi sutemų drėgnam ūke.
Nežaisči čia saulėtai dienai
Spalvingų vitražų lange.

Einu tamsumo kaip valduoklis,
Sustoju kerčioj susigūžęs. —
Ir štai girdžiu, kaip suvirpa
Vidurnakčio varpo dūžis.

didelio kario ir ano meto pasaulinio diplomato Vytenio laimėjimas. Ir nors istorikai, neišskiriamieji paties prof. Ivinskio (menu jo paskaitas), didžiausiu Lietuvos diplomatu laiko Algirdą (taip ir svetimieji parašė), bet vertėtų jau dabar persvarstyti ir pirmuoju dideliu Lietuvos diplomatu padaryti Vytenį, nes pasidaryti Europoje arkivyskupo pagonių globėju reikė-

jo tikrai didelio diplomatinio talento. O Gediminas jau bus pasisavinęs savo brolio Vytenio mokyklą, kurioj subrendo ir Algirdas. Todėl anglų kalba LE leidžiant, reikėtų šio pamiršto Lietuvos valdovo veiklos apžvalgą naujai ir lietuviškos istoriosofijos šviesoje parašyti. Užtenka jau svetimosios istoriosofijos ir didžiųjų Lietuvos valdovų suniekinimo arba jų nuverti-

Sugrojo pilorių kamienus
Garsai ne šios žemės preliudo,
Prasplėstė akmenio sienos,
Ir gotikos skliautas sujudo,

Ir fugų melodijų srautai
Vynlojasi vienas po kito, —
Pravirko sustingę pilioriai
Iš kieta ir salto granito.

Pravirko ir mano krūtinė,
Sirdies gilumoj neramu.
Ir sunkios blakstienos sudrėko
Ne skausmo, — pagundos verksmu.

Įpynę mane į tą naktį
Skambios polifonijos tonai,
Tie skaidrūs preliudai, tos fugos,
Tie dieviško meistro vargonai.

Jis sėdi kaip viešpats tam soste,
Jo akys lyg žvaigždės žėri.
Jo rankų palaiminti pirštai
Man kuria ir grožį, ir gėrį.

Ir šitai atgyja bažnyčia,
Jau aušta rytai pro ūkus,
Jau švinta spalvingi vitražai,
Jau grįžta Dievas-žmogus.

Jau Kyrie chorai pragydo,
Jau Gloria gaudžia trimitai,
Ir Credo jau skliautuose skamba
Su pergalės saulėtu rytu.

Ilgai tu kape netrūnėsi,
Bet kelsiesi trečiajį dieną
Ir žemei džiaugsmingai apreikši
Tą didelę, linksną naujieną.

Jog menkas buvai ir bejėgis,
O šiandien kaip Dievas esi.
Jog gieda tau garbę ir šlovę
Ir žvaigždės, ir saulė šviesi.

Hosanna! — sugriauđėjo chorai,
Timpanai ir trūbos, ir stygos.
Aukštai tu, žmogau, atsistojai,
Karaliams ir Dievui tu lygus.

Taip skamba granito pilioriai,
Ir aidai tie dangiški tonai,
Ir virpa tas gotikos skliautas,
Kur griauđėjo Mistro vargonai.

Jis sėdi kaip viešpatis soste,
Jo veide gili iškamtis.
Nuo jojo tokatų ir fugų
Tamsi pasitraukė naktis.

Nuo jo daugiabalsio stebuklo
Vitražų šventieji atgijo —
Antai kankinys padrasintas
Nebijo aštraus kalavijo.

Ir veiziu nurimęs į aukštį,
Ir rūpestis veide atlyžo.
Į gotikos rūsių šventovę
Dievas grįžo!

1961. I. 19

(Iš naujausio rinkinio "Langas")

laiko Mindaugui, tai Lietuvos istorijai tikrai prikels ir nelaimingąjį povaitį Vytenį, kuris yra mindauginės Lietuvos tęsėjas.

Kiti Lietuvos istorijos straipsniai

Šiam tome Lietuvos istorijai priklausau dar eilė labai svarbių straipsnių. Iš jų Vykintas (Z. Ivinskis) o kiti daugiausia prof. dr. K. Avizonio parašyti: Višnioveckiai, Vitebskas ir jo kunigaikštija, Vladimirai, Vladislavai, Volinija, Vorskla, Vosyliai, Voskresensko metraštinis ir eilė smulkesnių; J. K. Kario Vytis; kun. R. Krasausko Vyriausiasis Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas (Vlikas) ir Vyriausiasis Lietuvių Komitetas, kuris, deja, kiek menu, Lietuvoje kitu vardu buvo, t. y. Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas, nes 1942 Nepriklausomoji Lietuva ir kita slaptoji spauda vadino ir rašė Likas (LIK), kuris veikė šalia TT (Tautos Tarybos), o Vyr. prisidėjo ar ne 1943. Ir kai susitarė bendram darbui, tai rie LIK buvo pridėta V, būtent Vyriausiasis Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas. J. Audėnas, dalyvaavęs tada pasitarimuose, glėbtų atsiminti, kad ilgai kluiavo ir vardas, nes tiek socialdemokratų, tiek v. liaudininkai visur pabrėžė komiteto žodį, o dešiniojos — tarybą, kaip sąvąją. Su Lietuvos istorija susiję ir Vokietijos Vilhelmai (P. Čepėnas) bei prof. dr. J. Jakšto Vokietijos istorijos dalis. Taip pat ir mūsų naujosios istorijos šurpiausias lapas — Vorkuta, kurią parašė A. Bendorius. Yra ir daugiau svarbių, nors ir smulkių straipsnelių, pvz. prof. Z. Ivinskio Višmutas, nors visai neaišku, kodėl jis duotas iškraipytu lietuvišku vardu, kai galėjo būti koks nors Višmantas ar net Višmantas. Taip pat S. Sužiedėlio Voruta, plk. K. Ališausko Vietinė rinktinė ir visa eilė kitų, tegu ir smulkių, bet svarbių mūsų istorijai. Gailė reikia suminėti ir prof. dr. J. Puzino proistorinius, k. a.: Virvelinė keramika. Visdergiai, Viskiautai ir kt.

Smulkioji istorija

Šio tomo smulkioji, būtent vietovių istorija yra gausi. Ją davė A. Bendorius, kun. P. Jatulis, kun. R. Krasauskas, V. Kulbokienė, M. Nauburas ir dar vienas kitas. Iš svarbesniųjų reikia suminėti Viešintos (P. Jatulis), Viešvilė (M. Nauburas), Vygriai (R. Krasauskas), Vilevis (A. Bendorius), Vija (V. Kulbokienė), Viljampolė (Nukelta į 4 psl.)

LIETUVYBĖS TVIRTOVĖ PAVERGTOJE SOSTINĖJE

ATSIMINIMŲ PYNE IŠ PIRMOS LIETUVISKOS GIMNAZIJOS

Pernai, minint 50 metų sukaktį nuo Vytauto didžiojo gimnazijos Vilniuje įsteigimo, Draugo kultūriniam prie 1965 m. gruodžio 31 d. buvo išspausdintas išsamesnis straipsnis apie šią pirmąją lietuvišką gimnaziją. VDG-jos auklėtiniai, gyvenę laisvame pasaulyje, rengiasi šią sukaktį iškilmingai paminėti 1966 m. gegužės 28—29 d. Chicagoje. Dalis VDG auklėtinių yra pavergtose Lietuvoje, nemaža jų pasklidę įvairiuose laisvojo pasaulio kraštuose, ypač JAV-se. Nedaug jų tegalės dalyvauti gimnazijos minėjime Chicagoje, o ir čia susirinkusiems tebus įmanoma prisiminti, pasipasakoti tik mažą dalelę to, kas jų pergyvenata, besiekiant mokslo VDG-ję, bręstant sąmoningais lietuviais, ugdant tautinį atsparumą bei kovojant dėl lietuviybės išlaikymo Vilniuje ir Vilniaus krašte. Todėl iškilio mintis kreiptis į kelis buvusius VDG-jos mokytojus ir eilę jos auklėtinių laisvajame pasaulyje, prašant jų atsiminimų bei pasisakymų gimnazijos 50-mečio proga. Jų atsiminimų bei pasisakymų pyne norime pasidalinti ne tik savo tarpe, bet ir su plačiąja lietuviška visuomene, tikėdami, kad jie daug kam bus įdomūs, be to, užfiksuoti spaudoje, nebenugrims užmarštin, o papildys savo kukliu įnašu Lietuvos kultūros istorijos lapus. Patiekiant šiuos

akivaizdžių gimnazijos veiklos liudininkų atsiminimus, ypatingai gaila, kad gimnazijos 50-mečio proga negali čia gyvu žodžiu pasisakyti abu jos žymieji direktoriai. Vienas iš gimnazijos kūrėjų ir pirmasis jos direktorius profesorius Mykolas Biržiška, vos prieš nepilnus ketverius metus miręs Kalifornijoje, būtų galėjęs dar daug papasakoti apie šią pirmąją lietuvišką gimnaziją. Laimė, jis yra daug parašęs, ir jo veikaluose galima rasti nemaža autentiškos medžiagos gimnazijos istorijai. Tai brangus palikimas, ypač buvusiems gimnazijos auklėtiniais. Antrasis gimnazijos direktorius Marcelinas Šikšnys, per 18 metų jau sėkmingai vadovavęs lenkų okupacijos metu, tebe gyvena sulaukęs gilių senatvės Vilniuje. Labai pasigendame jo — matematiko ir poeto — žodžių, jo gausių atsiminimų apie VDG-jos audringus pergyvenimus. Deja, dėl nelemių, visiems gerai žinomų priežasčių jis negali laisvai pasidalinti su mumis tais savo vertingais atsiminimais.

Marija Sirtautienė

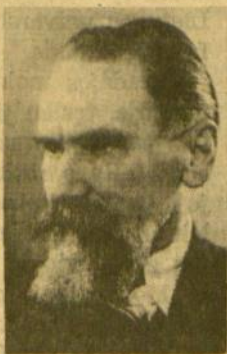
★

PROF. ADOMAS VARNAS (gimęs 1879. I. 1 d. Joniškėje, Šiaulių aps.) vienas iš ryškiųjų lietuvių dailininkų, kultūrinio, tauti-

no, visuomeninio darbo ilgametis veikėjas, pedagogas, daugelio organizacijų garbės narys. VDG-jų Vilniuje mokytojavu 1919—20 m. šiuo metu gyvena Chicagoje, kuria ir aktyviai dalyvauja įvairiose lietuviškojo gyvenimo srityse. VDG-jos 50-mečio minėjimui rengti Chicagoje komiteto garbės pirmininkas.

1905 metais su Adalbertu Staneika ir Petru Rimša keliavome po Lietuvą, norėdami geriau ją pažinti, rinkdami ir fiksuodami jos liaudies meną ir keldami lietuvių dailės mėgėjų sąjūdžio idėją. Atsidūrę Vilniuje, įstrigome jame dėl visuotinio geležinkelių streiko. Tuomet Vilnius padarė man nepaprastą, neįsivaizduojamą įspūdį, ir gimė manys aiškus nuosprendis čia pastoviai įsikurti, čia dirbti. Ta idėja nebe paliko manęs ir tik dar labiau sutvirtėjo, kai 1909 m. slapta ir vėl 1913 m., pasinaudojęs politine amnestija, atvykau Vilniui. Tad 1918 m., grįžęs su žmona iš Voronežo į Lietuvą, nebeabejojami apsiostojome ir apsigyvenome Vilniuje, tikėdami, kad pagaliau čia pastoviai įsikursime.

Man buvo aišku, kad Vilnius yra tinkamiausia vieta dirbti ir kovoti dėl lietuvių išlaisvinimo iš brutalaus fizinio rusų teroro (jaunystėje man pačiam teko būti tokio žiauraus rusų brutalumo akivaizdžiu liudininku, ir tai paliko man visam amžiui labai gilių įspūdį) ir gudrių lenkų pinklių lietuvių dvasiai pavergti.

A. VARNAS

Įsteigimas Vilniuje lietuviškos gimnazijos buvo viena reikšmingų, efektyvių tos kovos priemonių. Direktorius M. Biržiškos pakviestas, 1919 m. įsijungiau į gimnazijos mokytojų eiles. Mokiau piešimo, tačiau mane domino ne tiek pedagoginis darbas, kiek noras įdiegti jaunose širdyse menų supratimą, pažadinti jose savarankišką veržimąsi į meno pasaulį, įžiebtį meilę menui.

Vis dėlto kūryba man buvo pirmaeilis dalykas, tad jai skyriau keturias iš eilės dienas savaitėje. Po jų būdavo gana sunkoka grįžti ir įsijungti į pedagoginį darbą.

Deja, mano svajonės neišsipildė — nelgiai man buvo lemta gyventi Vilniuje. 1920 m., lenkams užėmus Vilnių, nebegalėjau į jį grįžti iš Kauno, kur tą vasarą laikinai buvau išvykęs.

★

MARIJA VARNIENĖ, pedagogė, visuomenininkė, Montessori auklėjimo sistemos pradininkė Lietuvoje, Amerikos Lietuvių Montessori dr. jos steigėja ir garbės pirmininkė, kūno kultūros, gydomosios gimnastikos, tautinių šokių ir žaidimų mokytoja, priešmokyklinio amžiaus vaikų darželių organizatorė, ilgametė instruktorė ir vedėja. Mokytojavu VDG-ję 1919—20 m. Gyvena Chicagoje ir tebedirba priešmokyklinio amžiaus vaikų auklėjimo srityje.

M. VARNIENĖ

Mano prisiminimai iš mokytojavimo VDG-ję Vilniuje, kur mokiau gimnastikos ir tautinių šokių bei žaidimų, nelabai ryškūs, nes joje man teko dirbti gana trumpai, o šalia to, mokytojavau dar ir kitoje gimnazijoje. Tačiau ta dvasia, tas pasiryžimas ir užsidegimas darbui, kurs tada mus visus Vilniuje glo-

bė, yra nepamirštami ir gyvi atmintyje. Materialinės sąlygos, nepritekliai atrodė tikrai antraeilis, nereikšmingas dalykas, nes tautinis užsidegimas siekti šviesos ir laimėti buvo begalinis, viską dominuojantis.

Kai kartą mano vyras pamokos metu apalpo klasėje (gal nusilpęs nuo nepriteklių, persidirbės, o svarbiausia — nepajėgęs atsipalaiduoti nuo savo kūrybinės įtampos ir įsijungti į mokyimo darbą), aš pati jį pavadavau: skaičiau mokiniams pasakas, kurias jie turėjo pagal savo vaizduotę lakumą bei sugebėjimus popieriuje atvaizduoti. Bet ir mano vyras man padėdavo. Atsimenu, kai kartą rengiau mokinių grupę indėnų šokiui inscenizuoti, jis pats pagamino mums rankas supūliavo ir sutino.

Vilniuje mes arčiau bendravome su mokytojais Naginskais, Biržiškais, Šepečiais, O. Mašiote.

Darbą Vilniuje ir Vilniaus lietuvių gimnazijoje prisimenu, kaip vieną iš šviesių mano išgyvenimų, kada visą savo entuziazmą (Nukelta į 4 psl.)

VILNIUS IR VYTAUTAS

(Atkelta iš 3 psl.)

(A. Bendorius, Vilkaviškis (A. Bendorius, R. Krasauskas ir kt.), Vilkija (A. Bendorius, J. Puzinas, R. Krasauskas, Stp. Kolupaila), Virbalis (A. Bendorius, R. Krasauskas), Vyšnia-vas (V. Kulbokienė, Ed. Kar-nėnas), Vištytis (A. Bendorius, R. Krasauskas), Vyžuonos (A. Bendorius, P. Jatulis), Vokė (V. Kulbokienė), Voronežas (A. Bendorius, K. Ališauskas, P. Čepėnas), Waterbury (A. Bendorius, J. Brazauskas), Wies-baden (A. Bendorius), Worces-ter (A. Bendorius ir Pr. Pauliukonis), Wuerzburg (A. Bendorius) ir eilė kitų Lietuvoje bei svetur lietuvių gyvenamų vie-tovių. Prie smulkios istorijos priklauso ir eilė a. a. prof. Stp. Kolupailos straipsnių.

Lietuvių kalba, literatūra, menas, muzika

Paskutiniame LE tome suti-kę istorinę gausą, pastebime, kad kita lietuviška nėra taip gausi, būtent V raidė jai nėra palanki. Be Vilniaus vardo veik neprasišlūs kiti kalbos klau-simai. Tik vietininkas L. Damb-riūno prasiveržia naujovėmis. Labai gerai, kad jis plačiau da-bar aptartas. Ne daug kas ir mūsų literatūrai tejtילו. Pats įdomiausias čia A. Vaičiulio ap-rašytas A. Vienuolis, kuris dabar Lietuvoje pagal Maskvos reikalavimus pertvarkomas ir perrašinėjamas. Tai tikrai kiek-vieno LE skaitytojo vertas per-skaityti. Iš kitų ryškesnių mūsų literatūros atstovų minė-tini: kun. P. Viksna (V. Maciū-nas), P. Višinskis (H. Blazas), A. Vištelis, kun. A. Vytartas, J. ir P. Vileišiai, Kr. Voska ir Wolfenbuettelio postilė (K. Gu-daitis), bet parašyta per daug silpnai, nesugebėta plačiau su-naudoti nė V. Gaigalio dar-bai, Lietuvių menai geriau klo-josi, nes pateko visa eilė didži-jų lietuvių menininkų, k. a. J. Vienožinskis (V. Vizgirda), R. Viešulas (H. Nagys), J. K. Vilčinskis (P. Reklaitis), V. O. Virkau, Pr. Vyšniauskas, A. Vitkauskaitė - Merker, V. Vitkus, V. Vizgirda (H. Na-gys), vitražas (P. Reklaitis, V. Vizgirda) ir kt. Lietuvių mu-zikajai ir teatro nedaug vardų: R. Mastienė - Vilčinskaitė (J. Zilevičius), Visminas, A. Vokie-

taitis (J. Zilevičius), P. Vosi-lūtė - Dauguvietienė (St. San-tvaras).

Išvairi liuanistikla

Išvairios liuanistikos gausa nemaža. Čia be miestelių geo-grafijos, turime dar A. Bendo-rius vietovaidžį, Vl. Viliamo biografią, visą eilę Lietuvos ežerų ir upių (a. a. Stp. Kolu-pailos), vieversius, vilkus ir t. t. Visas šiaip įvairios liuanisti-kos krūvis yra atskirų mūsų veikėjų biografijos, kurių šioje V raidės dalyje tikrai netrūks-ta. Tai Vyngantas, Vilčinskai, Vi-leišių būrys, Viluckis, prof. E. Vinteleris, Viršilos, Vitkauskai, Vitkevičiai, Vitkai, Vizbarai, Vizgirdos, Vokietaičiai, A. Vol-demaras (J. Jakštas, V. Misiu-lis), Ed. Volteris, J. Voronko, Vrubliauskiai ir kt.

Bendrieji ir sveitmieji

Be gausios šios tomo litua-nistikos reikia priminti ir gau-si bendroji bei svarbi sveitimoji dalis. Bendrojoje čia išsiskiria dr. Č. Masaičio Visata. Straips-

nis ilgas, bet mūsų lietuvių tar-pe toks naujas ir toks apžval-ginis, kad reikia tiesiog džiaug-tis, kad šiam svarbiam reikalui nebuvo pagailėta vietos. Tai pir-mą kartą su šios mokslo šakos atsklaida ateina lietuviai ir su sava lietuviška terminologija. Iš kitų bendrųjų atskirai sumi-nėtina Vokietija. Toliau — dr. K. J. Čeginsko visuomenės teo-rijos, P. Maldeikio visuotinis pr. mokslas, dr. V. Pavilionio, dr. M. Jesaičio ir J. Rukščio viru-sai, d-rų P. Jucaičio, D. Jasai-čio ir A. Griniaus vitaminai, kun. dr. P. Jatulio visuotiniai bažnyčios susirinkimai, A. Ben-doriaus vulkanas, V. A. Man-tauto vitalizmas, dr. V. Gidžiū-no vienuolynai, dr. A. Rukšos visuotinė istorija... Palyginti gausu su W raidėje filosofų, kurie tikrai gerai duoti, k. a.: A. N. Whitehead ir L. J. J. Wittgstein (abu dr. V. Do-nielos), W. Windelband, Ch. Wolf, J. M. Wronski ir W. Wund (visi dr. J. Girniaus), ra-šytojai: W. Whitman, O. Wilde, Th. Wolfe, W. Woolf (A. Lands-bergis) muzikai, menininkai — Weber ir R. Wagner (dr. K. Ostrauskas), E. Wiiralt (dr. P. Reklaitis) ir šiaip dideli varda-

k. a. G. Washington ir Th. W. Wilson (dr. V. Vardys), kardi-nolas S. Wyszynski (dr. J. Vaiš-nora), F. L. Wright (arch. V. Germanas), kaip ir eilė kitų, tiek iš V., tiek iš W.

Aplamai, peržvelgiant naujai pasirodžiusį LE tomą reikia jį vertinti labai teigiamai, nors vienur kitur pasitaiko nevieno-dumų, korektūros klaidų ar net praleidimų. Pasigendi pvz. kai kur po straipsniais santrumpų, nors kai kur po tais straipsniais saraše įrašytos autorių pavardės, nepatenkintas viena kita neryškia nuotrauka, kai kur jų laukiam ir prie straipsnio. Bet visa tai smulkmenos, viso tomo vertės nepaneigiančios. Šis to-mas išėjęs žymiai didesnis, bū-tent, turi 96 psl. daugiau kaip ankstesnieji, kas liudija norą suspausti medžiagą, kad sekan-čiu tomu būtų baigtas LE leidi-mas. Šį tomą suredagavo Pr. Čepėnas.

Pr. Čepėnas ir jo įnašas

Su šiuo tomu iš LE redakci-jos darbo išsijungia ilgametis LE redaktorius Pr. Čepėnas, žmogus, kuris daugiausia bus iš visų gyvųjų suaugęs su lie-tuvių k. enciklopedijos leidimu.

I Lietuviškosios Enciklopedijos darbą atėjo dar Kaune 1931. Jis buvo jos sekretorius ir vie-nas iš faktinių redaktorių. Šiai enciklopedijai jis skyrė try-lika metų ir daug, ir tikrai daug darbo įdėjo į tuos nepilnai baig-tus 10 tomų. JAV vėl jis pa-kviestas šiam darbui 1953, dir-ba prie a. a. prof. Vsl. Biržiš-kos ir vėliau su kitais LE re-dagavimą tęsė. Ir vėl apie try-lika metų. Vieni žodžiai Lietu-viškosios ir Lietuvių enciklope-dijų redagavimui Pr. Čepėnas skyrė gerą dvidešimties pen-kerių metų laiką, tai daugiau kaip pusę savo brandaus darbo me-tų. Lietuvių Enciklopedijoje nuo IV tomo jis vienas iš redakto-rių. Apgraukiamis sumetus jo vieno suredaguotų tomų pusla-pius, susidaro per 5,300, taigi 333.5 lanko, gerų ištisinių 10 tomų. Darbas tikrai nemažas, prieš kurį tenka nusilenkti. Ži-noma, galima šių 10 tomų re-daktoriui šį tą prikišti, apibar-ti, kad vienos ar kitos lietuvi-o ar svetimojo pavardės neįdėjo, kad vieno ar kito straipsnio ne-parūpino, vieną ar kitą ne tokio ilgio įtalpino, ne pagal kritiko įsitikinimus įvykius įvertino ir t. t. Bet tai prieš atliktą visą

darbą tėra tik smulkmenos. Ir, tur būt, dažnai ir pats red. Pr. Čepėnas daug kuo buvo nepa-tenkintas, nes trūko dažnai ne vieno straipsnio, ne vienos ži-nios straipsniui ir t. t., bet pa-darė, kas tremties sąlygomis buvo įmanoma padaryti. Ir čia prieš pasitraukiantį LE redak-torių Pr. Čepėną tenka nulenkti galvą, ypač tiems, kurie neat-sakinga kritika, bet ne darbu prisidėjome.

10% 20% 30% pigiau mokėsite už apdraudą nuo ugnies ir automo-bilio pas
FRANK ZAPOLIS
3208 1/2 West 95th Street,
Chicago, Illinois 60642.
Tel. GA 4-8654 ir GR 4-4339

MOVING
SERENAS perkrauto baldus ir kitus daiktus. Ir iš toli. Miesto leidimai ir pilna apdrauda.
2047 W. 67 PL. WA 5-8063

CIRCUIT T.V. & RADIO (LIETUVIAI)
SAV. DAN LIUTIKAS
NAUJŲ PARDAVIMAS • VARTOJAMŲ TAISYMAS •
GREITAS PATARNAVIMAS • GARANTIJĄ • KREDITAS
2412 WEST 71st St., CHICAGO, ILL. 60629, TEL. — 471-2446

— Pietų Vietname yra 1,000 daktarų, kurių 70% yra kariuo-menė, taigi 300 daktarų turi aptarnauti 15 mil. gyventojų.

SOPHIE BARCUS RADIO ŠEIMOS PROGRAMOS
Kasdien nuo pirmadienio iki penk-tadienio 10 iki 11 val. ryto. Šeštadieniais ir sekmadieniais nuo 8:30 iki 9:30 val. ryto. Vakarišis pirmadieniais 7 val. ryto.
VISOS PROGRAMOS IS WOPA
1490 kil. AM ir 1027 mg. FM
Telef. HEmlOCK 4-2425
7159 South Maplewood Avenue, Chicago, Illinois 60629

BANGA
TV - Radio - Stereo
Pardavimas ir taisymas
2649 W. 63rd Street
Tel. - 434 - 0421
P. Rudėnas — K. Šmulis

MARQUETTE PARK -- AMERIKOS LIETUVIŲ SOSTINĖJE

CHICAGO SAVINGS

AND LOAN ASSOCIATION

6245 SO. WESTERN AVENUE

CHICAGO, ILLINOIS

TEL.: GR 6 - 7575

CHICAGO SAVINGS AND LOAN BENDROVĖ, viena tarp ly-mesniųjų krašto finansinių įstaigų, aptarnauja šios apylinkos gyventojus pavyzdiniais sąlygomis ir pelningai jau virš 41 me-tus, visada prisilaikydama saugumo ir išmokėdama, palygi-namai, aukštą dividendą. Mes nesiveržiame tapti pačia di-džiausia bendrove, bet stengiamės būti stipriais finansiniais ir teikti pačius geriausius patarnavimus mūsų taupymo ir sko-linimo reikmėms.

Mes bendradarbiaujame su vietinėmis lietuvių organizaci-jomis, noriai prisidėdami darbai ir finansais, kad galėtū pa-siekti geresnių gyvenimo sąlygų. Kviečiame visus taupymo ir paskolų reikalus kreiptis į Chicago's Taupymo ir Skolinimo Bendrovę, išaugusią į virš \$53,500,000.00 turto įstaigą.

JOHN PAKEL, direktorių tarybos ir bendrovės prezidentas

ŠTAI NARIAMS TEIKIAMAS MŪSŲ PILNAS PATARNAVIMAS

- Insured Family Savings
- College Bonus Savings
- Christmas Club Savings
- Vacation Club Savings
- Home Mortgage Loans
- Home Improvement Loans
- All Types of Insurance

- Sell and redeem U.S. Bonds
- Safety Deposit Boxes
- Free Community Rooms
- for your organization meetings. (Free Coffee)
- Cash checks and pay all family bills with our special

- money order checks. No service charge to members
- U. S. Postal Stamps Machine Service
- We sell Travelers Checks
- Save-by-mail Kits
- Notary Public Service

- Two Large Free Parking Lots
- Free Theatre tickets two Saturdays monthly for your children and mothers
- Christmas party with gifts to College Bonus Members

PATOGIOS VALANDOS:

MONDAY 12:00 P.M. — 8:00 P.M.
TUESDAY 9:00 A.M. — 4:00 P.M.
WEDNESDAY Closed All Day
THURSDAY 9:00 A.M. — 8:00 P.M.
FRIDAY 9:00 A.M. — 8:00 P.M.
SATURDAY 9:00 A.M. — 12:30 P.M.

LIETUVYBĖS TVIRTOVĖ

(Atkelta iš 3 psl.)

ir jėgas su džiaugsmu skyrėme atsikūrusiai Lietuvai.

Linkiu, kad bent dalelė tokio entuziaz-mo lietuviškos reikalams klestėtų mūsų lie-tuviškoje jaunimo širdyje išvijoje.

★

KAZYS KEPALAS, kalbininkas - loty-nistas, pedagogas, vertėjas, kelių vadovėlių autorius, redaktorius, Lietuvos kariuomenės savanoris. Šiuo metu pensininkas, gyvena New Yorke, aktyviai dalyvauja lietuviškame gyvenime. VDG-jė mokytojas 1915—18 m.

Pirmojoje lietuviškoje gimnazijoje Vilniuje man teko mokytojauti lygiai trejus metus, nuo pat jos įsteigimo iki 1918 m. Tuo metu dar buvau studentas. Baigęs II-ją Vilniaus gimnaziją, nuo 1912 m. studijavau Pet-rapilyje istorijos - filo-logijos mokslus, o atos-togas leisdavau Estijoje ir Suomijoje, kur mu-kiau vieno grafo vaikus, užsidirbdamas sau pragyventi. Į Lietuvą grįžau, tik įsisiūbavus I-jam pasauliniam karui, gi rusams besitrauk-iant iš Lietuvos, 1915 m. atsikūrusiai Vilniu-je. Nors tuo metu daug lietuvių bėgo į Rusi-ją, o ir man pačiam rūpėjo greičiau baigti

K. KEPALAS

universitetą, vis dėlto apsisprendžiau likti Lietuvoje. Pradžioje įsikūriau studentų bendrabutyje, įsteigtaime Lietuvių centro komiteto dėl karo nukentėjusiems šelpiti, vė-liau apsigyvenau pas Augustiną Janulaitį (vėliau profesorius).

Įsteigus pirmąją lietuviškąją gimnaziją, jau vokiečiams užėmus Vilnių, bene spalio mėn. mes — penki studentai buvome pa-kviesti į joje mokytojauti: Matas Bagdonas ir Pijus Grajauskas dėstyti matematikai, Antanas Gylis rusų k., Jucaitis prancūzų k. ir aš lotynų k. Vokiečių karo valdžiai už-draudus mokyti rusų kalbą, pasitraukė iš gimnazijos A. Gylis, vėliau Jucaitis užleido savo vietą cenzuotai mokytojai. Likusieji trys dirbome ligi 1918 m. rudens, kada, grį-žus iš Voronežo cenzuotiems mokytojams, buvome atleisti iš gimnazijos kaip nekva-lifikuoti.

Mokinių pradžioje tebuvo kelios dešim-tys, ir beveik tik pirmosios keturios kla-sės. Mažiausia buvo 4-ji, kurios aš buvau auklėtojas: joje tebuvo 7 mokiniai. Atsime-nu jų pavardes: Baranauškas, Basanavičiū-tė, Janulaitytė, Jakštas, Jurašaitis, Mura-lytė ir Stankevičius.

Per tuos trejus mano mokytojavimo me-tus klasių ir mokinių skaičius gimnazijoje žymiai padaugėjo: turėjome jau 7 klases su keliais šimtais mokinių.

Mokslų sąlygos, ypač pradžioje, buvo sunkios: trūko mokslo priemonių ir ypač vadovėlių. Kol dar mokiniai mokėjo rusiškai, vartojome rusų vadovėlius, bet vėliau jie jau nebetiko. Jau 1916 m., savo šeimi-ninko A. Janulaičio paskatintas, ėmiau ra-šyti pirmąjį lotynų kalbos vadovėlį, pasi-naudodamas Adolfo ir Liubomudro vado-vėlių, jų sutrumpinęs ir pritaikęs lietuvių gimnazijai. Tais pačiais metais Lietuvių centro komiteto remiama Lietuvių mokslo draugija ji ir išleido. Tai buvo pirmasis lie-

tuviškas lotynų kalbos vadovėlis ir iš viso pirmasis mūsų gimnazijos vadovėlis lietuvių kalba. Žinoma, jis buvo ne be trūkumų, ta-čiau vėliau, prof. J. Jablonskiui prižiūrint, buvo išleista pataisyta jo antroji laida, ku-ria buvo naudojama dar visą dešimtį me-tų, o lenkų okupuotoje Lietuvoje iki pat tos okupacijos galo.

Kai prisimenu tuos įvykius, turiu pasi-girti, kad man teko gyvenime kelis kartus būti pirmuoju: vienu iš pirmųjų mokytojų pirmojoje lietuvių gimnazijoje, išleisti pir-mąjį gimnazijos vadovėlį, baigti pirmąją Lietuvos karo mokyklos laidą ir pirmąją Lietuvos universiteto humanitarinių mokslų fakulteto laidą.

Pradėjęs mokytojo darbą Vilniaus gim-nazijoje, tęsiau jį su trumpomis pertrauko-mis per 33 metus: Kaune — įvairiuose kur-suose, Karo mokykloje, "Aušros" gimnazi-joje, universitete, kur buvau lotynų kalbos lektoriumi, ir tremtyje — Muenchene Lietu-vių gimnazijoje.

Mokytojo darbą visad mėgau. Kasmet būdavau kurios nors klasės auklėtojas. Bet buvau gana griežtas, todėl tinginių, išdykė-lių nelabai mėgiama, kaip galima spręsti iš vienos karikatūros, kurią kartą radau kla-sėje ant savo stalo su parašu: "Pastipusių kalbų mokovas, kurs yra įsivaizdavęs ir gi-liai įsitikinęs, kad gimnazijoje galima įves-ti ir palaikyti karšką drausmę".

Bet buvo mokinių, kurie mane ir net lo-ty-nų kalbą mėgo ir net pasekė mano pėdo-mis, studijavo klasines kalbas. Atsimenu iš jų F. Breimerį, A. Churginą, Babonaitę.

Be minėtojo lotynų kalbos vadovėlio, esu dar išvertęs iš rusų kalbos Sančurskio loty-nų kalbos sintaksę, Ivanovo Senovės istori-ją ir paruošęs spaudai Horacijaus parinktas giesmes. Tie mano vadovėliai buvo ilgai var-tojami mūsų gimnazijoje.

★

STASYS SANTVARAS, poetas, drama-turgas, operinių libretų vertėjas bei auto-rius, operos solistas, Lietuvos kariuomenės savanoris, visuomenininkas, publicistas. Šiuo metu gyvena Bostone, aktyviai reiškiiasi įvairiuose lietuviškojo gyvenimo baruose...

Vilnius. Jis, kaip niekad nesenstanti pasaka, te-bėra gyvas mano regėjimuose, kurie atkyla iš toli ir praeitį nubėgusio laiko. Ir iki šiol aš te-betikiu, kad Vilnių pa-mačiau žymiai anksčiau, negu pačiam teko jį įžengti. Ne tik artimųjų kalbose ir knygose jį bu-vau radęs, bet ir nepa-mirštamose vaikystės fantazijose. Balti bokštai iškildavo kur nors tolimoj, prie girių ar saulėtojų dauboj, ir aš negalėdavau atitraukti akių nuo to užbu-riancio reginio! Tai buvo tik viena kita aki-mirka, suardoma praleikiantis paukščio ar toly suskambėjusių varpų, tai buvo vaikys-tės nesugražinamų dienų svajonė, apsireiš-kianti svaiginančiom mirazų viljonėm.

Netrukus atėjo laikas, kada svajonė vir-to tikrove — erdvios tarpukalnės išsidrai-kęs miestas nedingo iš akių, lyg vėjo nu-pūsta ūkana, iš tolo buvo girdimas jo sun-klus alsavimas, ir jis pats buvo rantom ap-čiuopiamas. Net sunku buvo tikėti, kad žen-gi į seniai pažįstamas gatves, kuriose iš tik-ro dar niekad neteko būti...

Į Vilnių aš atkylau kaip karo pabėgėlis — vyras dar nesuaukęs į barzdą, vos per-žengęs trylikos metų slenkstį. Tai buvo 1915 m. vasarogalis, kai kaizerio Vilhelmo II ragauta armija baigė iš Lietuvos stumti Ru-sijos caro kariuomenę. Atseit, kartojo si se-nobinis "Drang nach Osten"! Mano šeima (tikrumoj — pora vežimų artimųjų gimi-

ST. SANTVARAS

nių), lyg čigonai būdom apdengtuose ra-tuose atvažiavusi į Vilnių, ryžosi niekur to-liau iš čia nejudėti ir laukti dienų, kada bus galima atgal į padubysį, atgal į namus ke-liauti.

Vilniuje mes tuojau patekom į Nukentė-jusiems nuo karo šelpiti d-jos globą, su visa manta buvom įvesdinti į didžiulį kiemą, ku-rį beveik iš visų pusių supo aukšti gelsvai dažyti rūmai. Vežimai su arkliais stovėjo kieme, o mes naktigultui gavom didelį po-nišką kambarį tuose gelsvuose rūmuose. Aplinkos reginį puikiai matau, tik nebeprisi-menu, kurioj miesto daly mes buvom at-sidūrę. Veikliausiai vietovė turėjo būti kur nors miesto centre, nes iš ten nebuvo per-daug toli žymiosios Vilniaus šventovės, ku-rias tuoj pradėjo lankyti mūsų moterys, o paskui jas sekė ir mes, vaikai...

Mano lemtis tėviškęj buvo anksčiau ap-spręsta, negu mes patekom į Vilnių. Kai 1915 m. pavasarį baigiau dviklasę pradžios mokyklą, aiškiai buvo nutarta mane į moka-lus leisti, žinoma, į Kauną, kuris mums bu-vo arčiau už Vilnių. Karas mūs nubloškė į sostinę, labai žiauriai ir visus planus apgriovė, rimtai susvyravo ir mano kelionė aukš-tesnėn mokyklon...

Tačiau, kas buvo nutarta — įvyko! Nu-kentėjusiems nuo karo šelpiti d-jos pareigū-nai (iš jų tarpo iki šiol neišskrito milicijos insiginijom pasidabinęs poetas Liudas Gira) pabėgėlių tarpe pradėjo ieškoti jaunuolių, kurie galėtų ir norėtų eiti mokslus naujai steigiamoji Lietuvių Rytų d-jos gimnazijoj Vilniuje.

Ir, štai, aš patekau "išrinktųjų" greton, išlaikiau egzaminus į 2-rą klasę ir likau sa-vo svajonių mieste. Namiškiai, kokį mėnesį Vilniuje "paviešėjo", grįžo namo, pakelė ger-us arklius iškeisdami į pervargintus ku-nus (geruosius vokiečiai "mobilizavo") o aš, nepaisydamas sunkių, tiesiog pusalkanių

JERONIMO KAČINSKO NAUJOS MIŠIOS EPISKOPALŲ BAŽNYČIOJE

Gegužės 8 d. Sv. Stepono episkopalų bažnyčioje Providence, R. I., iškilmingų mišių metu buvo atliktos komp. J. Kačinsko naujos mišios, parašytos ir užsakytos minėtos bažnyčios chorui. Bažnyčios leidyne rašoma: "Mišios Sv. Nikolo garbei buvo parašytos specialiai Sv. Stepono bažnyčios chorui, užsakytos Lieutenant - Commander Nicholo Brown'o. Tai yra pirmas šių mišių atlikimas".

Mišios: Kyrie eleison, Gloria in Excelsis, Sanctus, Benedictus ir Agnus Dei. Kiekviena dalis trumpas apimties — ne koncerto formos, tačiau specialiai pritaikytos iškilmingoms mišioms. Parašytos naudojant moderniosio rašymo priemones. Kompozitorius paliko ištikimas laisvai kūrybai, nepaisant, kad darbas buvo užsakytas privataus asmens, su tam tikrais, gal būt, reikalavimais.

Žinant komp. J. Kačinską kaip griežtą modernistą ir ne daug tegirdėjus jo muzikos, nepaprastai tenka nudžiugti puikiai pasisekusia jo kompozicija. Kiekviena mišių dalis yra su aiškiu melodiniu motyvu, pavairinta vieno solo balso. Slaprus vargonų akompanimentas kartais pasirodė kaip varžovas dominuoti, kartais užimdamas antrinę vietą, bet visur įdomus ir savo rolėje. Ypatingai gražus grynų oktavų panaudojimas Kurie eleison dalyje suteikė nepaprastai įdomų efektą. Kiekvienas nukrypimas — išvengimas senos diatoninės rašybos buvo sąmoningas ir aiškus tiek melodinui, tiek harmoninui atžvilgiu. Išvengiant konvencinės bažnytinės rašybos, chromatizmas ir grynų intervalų silkinis buvo naudojama su saiku ir vietoje.

Buvo malonu klausyti visas mišias. Nuo pradžios iki galo jos buvo atliktos su nepaprasta disciplina ir muzikiniu skoniu. Techniškai šios mišios ne per sunkios, bet meniškai jas paruošiant, reikia gero choro ir ypatingai gero chorvedžio. Tinkamai nepasiruošus, galima skaudžiai apsigilti. Tik čia jau nebūtų kompozitoriaus kaltė. Šį kartą kompozitorius tačiau nebuvo apvilnas. Sv. Stepono choro

Jeronimas Kačinskas

ras giedojų minėtas mišias profesionališkai. Choro sudėtis: 14 moterų ir 8 vyrai, bet visi profesionalinio lygio solistai.

Norėjęsi, kad kuo greičiau šios mišios pasiektų ir lietuvišką visuomenę.

Reikia paminėti, kad Brown'o šeima yra viena iš žymiausių, turtingiausių šioje valstybėje; visi jos nariai yra dideli meno ir muzikos rėmėjai, įtakingi ir žinomi visose srityse, dabartinio Brown'o universiteto prieš 200 įkūrėjai.

Mišių išspausdinimo reikalu taipgi rūpinasi Nicholas Brown. Žinant nedėkingas kompozitorių sąlygas, šiuo kartu tenka pasveikinti komp. J. Kačinską ir kartu pasidžiaugti puikiai pavykusiomis mišiomis, o antra, kad bent kartą kompozitoriui atlyginta už darbą. Ir gaidų išspausdinimu nereikės pačiam rūpintis. Ir visą tai padaryta svetimaūčio privataus asmens.

Providence mieste nėra lietuvių, kurie lankytų panašius koncertus, todėl jų ten ir nebuvo. Bet kad Bostono lietuviai nepasinaudojo šia proga, tai apgailestina, nors spaudoje buvo apie tai rašyta, atrodo — turėjo žinoti. Išskyrus komp. J. Gaidelį su žmona, nebuvo nė vieno lietuivio.

Vytautas Rastonis

Red. pastaba. Tenka nuoširdžiai pasidžiaugti, kad mūsų talentinguosius kompozitorius pastebė muzikalieji amerikiečiai,

REMARQUE APIE SAVO GYVENIMO IRONIJAS

Sovietuose jo knygos plačiai spausdinamos, bet... jos pavogtos

Erich Maria Remarque — gerai žinomas ir lietuvių skaityto joms. Nepr. Lietuvoje buvo gėrėtasi jo "Vakarų fronte nieko naujo", "Trimis draugais" ir kt. Rašytojas ir šiuo metu gana kūrybingas. Atrodo, metų našta (artėja į 70...) jo neslegia. Jo kūrinius skaito, net graibsto skaitytojai ir šių dienų Lietuvoje. Jais vis dar domisi amerikiečiai, vokiečiai, prancūzai, šveicarai, švedai ir kiti. Vak Vokietijoje leidžiama literatūros laikraštyje (kaip "Die Welt" priedas pasirodo kas antrą ketvirtadienį, 2 kartus per mėnesį) "Welt der Literatur" 15 n-ryje rašytojas paskelbė būdingą interview "paties su savimi". Kai kurios pasikalbėjimo ištraukos bus įdomios ir mūsų skaitytojams.

Bepasmiška atitaisyti spaudos klaidas...

Pirmasis jo klausimas sau buvo: ar Tamstos pavarde Kramer? Atsakymas: ne, bet toji nesąmonė buvo sklidusi pasaulyje. Pasirodo, geriau neatitaisyti klaidų spaudoje, nes juk ji visuomet teisi, be to, geriau išvengti advokatų, skivio negalavimų, širdies infarkto...

O ar tiesa, kad "Vakarų fronte..." nesutiko išleisti kai kurie leidėjai? Taip, atsisakė vienas rimčiausių Vokietijoje, nes manė, jog žmonėms jau gana kalbų apie karą. Amerikoje išleisti atsisakė Putnam leidykla. O kitas JAV leidėjas, išleidęs "Frontą", atsisakė leisti antrą mano didžiausią triumfą — "Triumfo arką", nes juk neįdo-

net privačiai užsakydami jiems sukurti mišias savosioms bažnyčioms. Ta pačia proga tenka ir apgailestauti, kad panašiai nebuvo pasielgta, rengiant šiemetinių Lietuvių religinį kongresą ir Lietuvių koplyčios šven tinimą Washington. Praleista puiki proga istorinę iškilmę įamžinti nauju, stambiu indėlių mūsų religinės muzikos lobynan, juo labiau, kai bet kokia religinio pobūdžio kūryba pavergetoje tėvynėje jau ištisi dešimtmečiai laikoma nusikaltimu. O kokios mūsų pastangos nuostoliui išlyginti?

V. ALSEIKA, Vokietija

mu skaityti apie vokiečių emigrantus. O trečiasis, "Arką" išleidęs, nesutiko leisti "Mylėk savo artimą..." ir dėl tų pačių priežasčių. Vėliau gi toji knyga virto "Book of the Month". Tai priklauso prie mano gyvenimo mažųjų ironijų — nusišypsojo rašytojas.

Kaip Remarque aiškina savo kūrinių sėkmę

Pasirodo, jis teigia, iš anksto sunku numatyti, ar veikalas turės pasisekimą, todėl įvairūs leidėjai, iš tikrųjų, būvę teišūs. O kodėl rašytojo veikalai turi tokią sėkmę? Čia jis taip aiškina: gal dėl to, kad esu savos rūšies "sutrukdytas dramaturgas". Visi mano, romanai primena teatro pjeses, scena seka sceną. Autorius, kaip Deus ex machina, yra išjungtas, jis nėra nei aiškintojas, nei visužinantis ryšininkas. Tačiau autorius turi sekti roma-

Erich Maria Remarque, "Vakarų fronte nieko naujo" autorius, artėja į 70...

no veiksmą, autorius yra tas, apie kurį grupuojamas veiksmas. Be autoriaus neįmanoma pakeisti skyrius ar paskiras scenas. Dar daugiau — knyga stebima iš vieno taško — iš herojaus požiūrio. Jei jam 20 metų, tai ir knyga liečia 20-ties metų jaunuolį. Žinoma, dialogas — svarbus dalykas, čia reikia vengti klaidų. Tenka naudoti reportažo priemones, tačiau mano romanai — ne reportažai.

"Rusijoje mano knygos pavogtos"

E. M. Remarque toliau kalba, kad jo knygos išverstos bent į 50 kalbų, tiražai siekia 30 milijonų egz. ar daugiau. Tikslaus skaičiaus nežinau — sunku sužinoti, nes juk daug vadinamųjų piratinių leidinių. Juk anapus geležinės uždangos mano veikalus spausdina be jokio leidimo... Štai, Sovietų Sąjungoje pavogė visas mano knygas ir jos ten spausdinamos labai dideliais tiražais. Tai būtų lygiai tas pats, jei Vokietijoje sukonfiskuotų mano turtą ir po dešimties metų, nurodžius į infliaciją, būtų man grąžinta to turto 10%.

Toliau rašytojas pasakoja: esu tapęs amerikiečiu, tačiau atvykstu į Vokietiją, nes juk joje gimiau. Kad Vokietijoje esu netekęs piliečio teisių, tai yra viena didžiausių mano gyvenimo ironijų. Juk nebe reikalo tapau rašytoju ir mėgstu ironiją nuspalvintas situacijas. Mano žiniomis, joks masinis vokiečių žudikas nėra netekęs piliečio teisių, bet emigrantai — kito-kie... Ar tai ne tikra ironija?

Žiema praeina - vasara ateina!

Mieli tautiečiai, dabar pats laikas aprūpinti Jūsų giminaičius Lietuvoje vasarinę aprangą. Idant Jums nereikėtų suklikt galvos kombinuojant, kas siūstina, mes čia sudarėme kelis specialius siuntinius, kuriuose yra visa tai kas vertinga, reikalinga, naudinga, graži ir vienkartinę džiu gauti.

Laumės Juosta (I)

Susegamas vilnonis mot. arba vyr. nertinis: Vyr. arba mot. nailoninės kojinės: Viln. angliška medž. vyr. arba mot. kostiumui — 3½ jardo; Italiskas nepermatomas gražių raštų nailonas sukelei — 4 jardai; Vyr. arba mot. batukai; Italiskas vyr. arba mot. nailoninis lietpaltis: Vyr. arba mot. lietsargis; Perli karoliai arba šilk. kaklaraištis: vyr. arba mot. baltinių pora: ir Vasarinė bluzkutė arba vyr. marškiniai.

Kaina tik \$89.50 su pasiuntimu ir maitu.

Kastytis (II)

Viln. angliška vyr. kost. medžiaga Boston arba herringbone 3½ j.: Vyr. nailoniniai išieginiai marškiniai; Vyr. pusbačiai; Vyr. Ital. nailoninis lietpaltis; Vyr. prie kostiumo pritaikintas kaklaraištis; Vyr. nesudėvintinės kojinės; 6 gražios nosinės; ir Byro amžinas piestukas.

Kaina tik \$69.50 su pasiuntimu ir maitu.

Juraitė (III)

Mot. kostiumai arba vasariniam paltui 3 j. vilnonės angl. medž.; Italisko nepermatomo puikaus nailono sukelei — 4 j.; Vilnonis nertinukas be rankovių; balti arba lakuoti batukai; švelnaus nailono kelnaitės ir apatinius su pagražinimais; 2 poros nailono kojinių; Italiskas mot. nailoninis lietpaltis; dailus rankinukas ir šilkinė skarelė.

Kaina tik \$69.50 su pasiuntimu ir maitu.

Jungtinis Kastyčio ir Juraitės siuntinis kainuoja tik 130 dol., nes susitauo 9 dol. pasiuntimo išlaidų.

Tebesiuočiame mūsų anksčiau skelbtieji, didelio pasisekimo turėjusieji siuntiniai: V-3 — 10½ jardo angl. viln. medž. trims kostiumams už 55 dol.; P-3 — 9 j. trims paltams viln. angl. medžiagos už 60 dol.; N-4 — 16 jardu nepermatomo nailono gražiausių raštų 4 sukelei už 45 dol.; ir M-13 vertingas augšto kaloriteto maisto siuntinys 22 lbs. už 30 dol.

Prie visų išvardintų siuntinių galima pridėti pageidaujimą dovanų iš mūsų katalogo arba Jūsų pačių supirktų prekių. Jūsų pačių siuntinius išskyspedijuojame iš Londono tik už 12 dolerių, plius faktinės Sovietinio maito išlaidos. Tokius siuntinius galite mums siųsti žemiau nurodytu adresu pažymėdami mūsų tranzitinio sandėlio ženklą: B. O. 11690/64.

BALTIC STORES LTD.

421, Hackney Road

London, E. 2.,

Great Britain

Seniausia šioje srityje lietuviška firma. Garantuotas ir gavo parašu patvirtintas pristatymas per 3-4 savaites. Visos siuntos registruotos ir apdraustos.

Atstovai: L. Venckus, 7030, Talman Ave., Chicago, Ill., tel. 436-0494; Gaiva, 3570 W. Vernor, Detroit, Mich.; ir A. Kusinskis, 124 Park Str., Sudbury, Ont., Canada.

Kokios idėjos lydėjo rašytojo romanus?

Jei kalbėti apie "Vakarų fronte..." tai toji idėja atsispindi žangoje: papasakoti apie žmonių kartą, kurią sunaikino karas, nors toji karta ir bus kartais išvengusi granatų. Tai buvo daugiau ne karo reportažas, bet pokario knyga, gal dėl to ji ir turėjo tokią didelę sėkmę. Mano kitos knygos, "Žiezirba gyvenime?" mintis slypi pavadinime — tai gyvenimo žiezirba, kurios negali sunaikinti ir barbaro batai. Iš viso, veikalų mintys, idėjos yra svarbus dalykas, tačiau jos turi būti ne programinio pobūdžio, bet — žmogiškos. Ir "Vakarų fronte..." vyravo pirmoje eilėje žmogiškieji klausimai. Šią knygą parašiau per penkias savaites.

O kurį savo knygą laikau pačia geriausia?

Tą, kuri dar nėra sukurta. Išskyrus pirmąją, su kitomis turėjau tiek daug darbo, kad ilgesnį laiką jų negaliu skaityti. Juk žinote, "One doesn't finish a book — one abandons it". Norima prisiminti tas depresi-

nes nuotaikas, lydėjusias rašytoją, veikalą bekuriant. O kokia buvo man sunkiausia knyga? — antroji ("Triumfo arka").

O ką laikyti svarbiausia kiekvieno žmogaus ir mano gyvenime? Atsakymas trumpas — nepriklausomybė, tolerancija, po-jūtis tų gražiausių savybių, kurios tesurandamos pas žmogų ir kurios tik jo paniekinamos pačiu brutaliausiu ir begėdiškiausiu būdu. Pagaliau, dar reikia nurodyti į teisingumą ir humorą, bet tai priklauso nuo sugebėjimo juos turėti.

SIUNTINIAI I LIETUVĄ

ir kitus kraštus

P. NEDZINSKAS, 4065 Archer

Chicago, Ill. 60632. Tel. YA 7-5980

MOVING

Apdraustas perkraustymas įvairių atstumų

A. VILIMAS

3415 So. Lithuania Avenue

Tel. FRontier 6-1882

SKIP'S Self Service LIQUOR STORE

5515 SO. DAMEN AVE. ALL PHONES WA 5-8202

MAY — GEGUZES 19, 20, 21 D. D.

BISQUIT THREE STAR COGNAC Fifth \$5.29

MEISTERBRAND V. S. O. P. IMPORTED GERMAN BRANDY Fifth \$4.89

CHAPOLIE 15 Year Old IMPORTED BRANDY Fifth \$3.98

GRAIN ALCOHOL 190 Proof U.S.P. Fifth \$4.09

RICCADONNA VERMOUTH IMPORTED Dry or Sweet 30 oz. Bottle \$1.29

CANADIAN HOST IMPORTED CANADIAN WHISKY Fifth \$3.29

FORBIDDEN FRUIT LIQUEUR Fifth \$5.29

POLISH IMPORTED HONEY WINE (In Crock Bottles) Fifth \$1.79

BUDWEISER, HAMMS or MILLER HIGH LIFE BEER Case of 24—12 oz. Bottles plus deposit Case \$3.25

CARLSBERG IMPORTED BEER Case of 24—12 oz. Throw away bottles \$7.49

4½%

current dividend

Paskolos duodamos ilgam laikui, mėnesiniai išsimokėjimai

BRIGHTON SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION

4071 Archer Avenue, Chicago, Illinois 60632

Valandos: Pirmad., Antrad., Penkt. ir Šeštad. 9 v. r. — 4:30 p. p.
Trečiad. uždaryta; Ketvirtad. 9 v. r. — 8 v. v.

Kas tik turi gerą skonį,
Viską perka pas Lieponį!

●

LIETUVIŲ PREKYBOS NAMAI

FURNITURE CENTER, INC.

MARQUETTE PK., 6211 S. Western PRosp. 8-5875

Vedėjas L. LIEPONTIS

Pirmad. ir ketvirtad. nuo 9 iki 9:30. Kitom dienom nuo 9 iki 6 val. vak. Sekmadieniais atdara nuo 12 iki 5 v.v.

FRANK'S T.V. & RADIO, Inc.

3240 SO. HALSTED STREET

OFDELIS PASIRINKIMAS IVAIRIAUSIŲ TELEVIZIJOS, RADIO, STEREO APARATŲ PARDAVIMAS IR TAISYMAS, ORO VESINTUVAI — SPALVOTOS TELEVIZIJOS APARATAI

Telef. — CA 5-7252

karo meto sąlygų, kaip velionis Petras Vaičiūnas pasakytų — pradėjau kopti į saulės bokštą...

Prieš keletą metų, rašydamas apie lietuvišką žodį, surankiojau ir tokių posakių būrį:

"Lemtis panoru, kad karo liepsnų būtų sunaikinta mano tėviškė. Kaip bėglys, aš atsidūriau Vilniaus mieste ir pamačiau stebuklą — jo bokštai, kaip gyvi, man priminė mano svajonę...

Vilnius buvo tasai miestas, kur aš pravitau sąmonę suvokiau, kad turiu seserų ir brolių, kad turiu savo tautą, jos siekimus ir troškimus, jos šurpo kupiną istoriją. Niekas kitas, o tik tu man padėjai tai patirti, o lietuviškasis žodis!

Baltieji Vilniaus bokštai dabar apsinėšė suodim ir dulkėm, bet kas ten buvo išmokta ir patirta — niekad negalės išsibarstyti vėjų pagairė, kaip išsibarsto smėlio dulkės jūrų pakrantėse...

Tep mano širdy gimė seserų ir brolių meilė, ten buvo suvokta kovos reikšmė už savo įgimtą teisę, ten aš, kaip ir tu, o lietuviškas žodis, išmokau džiaugtis savo tautos laisvės džiaugsmu, išmokau puoselėti viltį ir neatsitraukdamas dalyvauti savo tautos kančioje, kuri, kaip neatskiriama palydovė, eina su ja iš kartos į kartą, iš amžiaus į amžių"... (Žiūr. leidynei Korp! Neo - Lithuania, išl. 1965 m., 310 psl.)

Tokios apimtys rašinių, kokį man skyrė šio mozaikinio atsiminimų apie VDG-ją rinkinio sudarytoja, vargu galėčiau ką nors vaizdingiau apie tą šviesos pilį pasakyti. Gal tik priminti tai, kas daugeliui žinoma: Rytų d-jos gimnazijoje, vėliau gavusios Vytauto D. vardą, mokytojų ir jos globėjų gretose aš radau pačius žymiausius to meto lietuvių

visuomenės, kultūros ir politikos žmones — dr. J. Basanavičių, gimn. direktorių Myk. Biržišką, Ant. Smetoną, Al. Stulginskį, Pov. Gaidelionį, P. Grajauską, Ant. Gylį, J. Talmantą, K. Kepelą, dail. Ant. Žmuidzinavičių, komp. J. Naujėlį ir kt.

Gimnazija sukaktuvinėkė skiriasi iš daugelio kitų to pobūdžio mokyklų tarpo, nes, po nelaisvės ir sprespaudos amžiaus, ji buvo pirmoji su dėstomąja lietuvių kalba. Kai aš ją lankiau, ji buvo įsikūrusi buv. Mergaičių bajorių gimnazijos rūmuose, aukštai ant kalno, vėliau pavadintoj Basanavičiaus gatvė.

Netrukus po jos įsteigimo, ji tapo neįveikiama lietuvių tvirtovė senoj Lietuvos didžiųjų kunigaikščių sostinė. Slegiama, persekiojama, iš vietos į vietą mėtoma, ji išsilaikė ir lenkų okupacijos metu. Tik rusai bolševikai atėmė iš jos Vytauto D. vardą.

Toji mano gimnazija, jei bus leista nors dalelę jos pasisavinti, yra davusi nemenką būrį savanorių — kūrėjų, pasižymėjusių kovose dėl Lietuvos nepriklausomybės, yra davusi būrį pirmųjų laisvosios Lietuvos kariškių, sudėjusių nemažai aukų kovose dėl laisvės, yra davusi visą eilę mokslo ir meno, visuomenės ir politikos žmonių, ištvermingų ir gilių patriotų, iki šiol tebekovojančių dėl mūsų tautos ateities ir kultūros.

Vilnius. Jis ir dabar tebėra mano svajonių miestas. E.damas per gyvenimą, sutikau ir aplankiau nemažai mūsų žemės didmiesčių, bet puikusis neoklasicizmo ir baroko miestas vis tebespindi išrinktųjų prieky. Laimė būtų jį sugrįžti, laimė būtų niekad daugiau iš jo nebesitraukti...

★

(Bus daugiau)

Laiškai iš Ispanijos

UŽBURTASIS MIESTAS – CUENCA

BIRUTĖ CIPLIAUSKAITĖ

Netoli nuo Cuenca, dar truputį toliau pavaižius į kalnus, yra, taip vadinamas, "Užburtasis miestas": eilė kilometrų besitiesiantis plotas, pilnas įvairiausių formų uolų ir milžiniškų plyšių žemėje, prisipildančių retai toje apylinkėje sutinkamos augmenijos. Karta iš kartos ten gyvenantys perduoda legendas apie to keisto reiškinių susikūrimą: iš kartos į kartą paveldimas ir kiekvienos uolos vardas. Iki šiol geologai nepriėjo tikslios išvados, kaip tie keisti pavidalai susiformavo.

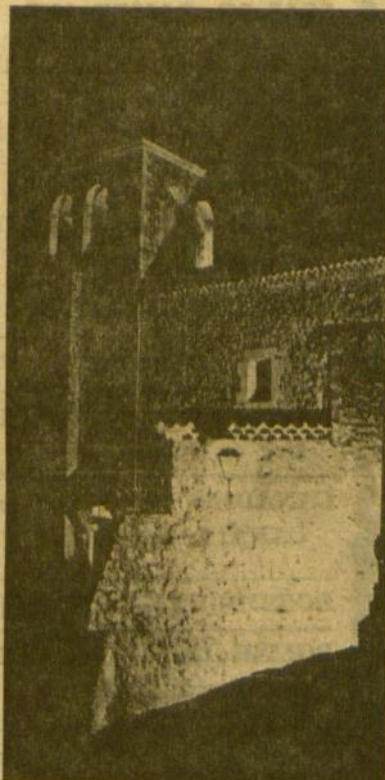
Užtenka betgi įvažiuoti į pačią Cuenca, kad be dvejones pateisintum tą vardą, ypač, jei tenka pirmą kartą ją pamatyti naktį, iluminuotą. Jau ir pats miestukas guli 1,000 metrų aukštyje, aiškiai padalintas į dvi dalis: senasis, susikoncentravęs ant aukštų uolų, apsuptas dviejų upių, kurios kadaise tarnavo lyg griovys tvirtovėi; ir naujasis centras, neturintis nieko įdomaus. Senojoje dalyje išlikę fragmentai net dviejų miesto sienų vietose, kur natūralių uolų apsauga nebūtų buvęs užtenkama. Kiekviena pėda ten kopio aukštyn, ir ne nuožulniai, o taip stačiai, kad beveik kvapą užima. Aplink — plikos, gelsvai pilksvos uolos beveik be augmenijos; viršų — intensyvaus mėlyno dangus. Vienos upės vanduo stebėtinai skaidrus ir šviesiai žalias; jos srovė atneša iš kalnų daug upėtakių.

Cuenca's įžymybė — "kybantieji namai", įspūdingi tiek iš viršaus, tiek viduje. Daugelis pastatų ten iš gatvės pusės atrodo vos vieno ar dviejų aukštų, bet kai įėjus pradėti leistis žemyn, kyla įtarimas, kad laiptai taip ir nuves tiesiog į pragarą. Iš antros, neprieinamos, ant uolų pakibusios pusės, beveik visi jie pasipuošę graciniais, mediniais balkonais. Nesenai viename iš pačių įspūdingiausių atidarytas restoranas, o už mėsos — kito šalia jo duris atvers ir vienintelis tokiu savo pobūdžiu Ispanijoje abstraktaus meno muziejus. Jį ten įrengė įsikūrę čia du dailininkai Fernando Zobel ir Gustavo Torner. Ir visur aplink pastebimas puikus skonis ir noras surinkti jį pačius reikšmingiausius eksponatus. Besidomintys abstraktaus meno Ispanijoje randa dabar negalės pravažiuoti pro Cuenca čia nesustoję, nes šalia eksponatų dar dvi muziejus salės paskirtos archyvu: katalogai, reprodukcijos, bibliografija visų Ispanijoje kuriančių ir nors vieną parodą suruošusių menininkų.

Iš architektūrinių paminklų įdomiausia Cuenca, tur būt, yra pati katedra: anglių - normanų stiliaus, nors vėlyvesniais šimtmečiais smarkiai "lopyta ir pri-

durta". Joje regimos įspūdingos ankstyvosios gotikos Nukryž uotojo ir jo raudančios Motinos bei Mokytinio skulptūros, gausios 16—17 a. "grotos", atskiriančios kiekvieną koplyčią bei didįjį altorių, ir pats didžiausias "turtas" — XII a. ikona — diptikas. Viduramžių laikų ar renesanso pilies bei karalių rūmų pėdsakų beveik nebėra, tačiau nesuskaitomose gatvelėse dar daug užtinkama senų, herbais papuoštų namų, ir nesunku susidaryti vaizdą kadaise čia viruso gyvenimo.

Paskutiniųjų dviejų dešimtmečių bėgyje Cuencon suplaukė ir ten įsikūrė daugybė menininkų, rašytojų, muzikų. Viena iš senųjų gatvių pačioje jos viršūnėje, kur kadaise vien tik kilmingieji spietėsi, dabar beveik vien "intelektualių" apgyventa. Atrodo, kad kartojasi jos gili praeitis. Atkariauta nuo arabų jau 1177, ji iš karto tapo krikščionybės centru; išaugo apie ją

Viena iš Cuenca bažnyčių, kuriose vyksta garsieji muzikos festivaliai.

ROOSEVELT PICTURE FRAME COMPANY
Manufacturers

Rankomis išpaušyti paveikslų rėmai. Pritaikinti paveikslams skelbimų rėmai, metalu aplieti rėmai.

2400 S. Oakley Ave., Chicago
Tel. Virginia 7-7258-59

MARQUETTE PHOTO SUPPLY

REIKMENYS FOTOGRAFAMS IR MEGEJAMS

Daug sutapysite pirkdami čia įvairių filmų foto aparatus ir jų reikmenis. Pasinaudokite patogiu planu atidedant pasirinktus reikmenis Kalėdoms. Pilnai užbaigtų foto nuotraukų aptarnavimas. Atdara pirmad. ir ketvirt. vakarais iki 9 val.

3314 West 63rd Street
Chicago, Illinois 60629
Tel. PK 6-8998

Namai prie bedugnės Cuencoje.

visa eilė pilių, kurios dabar bandomos paversti savo stiliumi išlaikančiais, valstybės kontroliuojamais viešbučiais. Su Cuenca ir jos provincija susiję daugelio kilmingų šeimų vardai; nemažai davė ji ir menui. XV a. vieną iš jos tvirtovių gindamas žuvo jaunas, daug žadantis poetas, kurio viena elegija ir šiandien tebelaikoma vienu iš geriausių ispanų poezijos kūrinių: "Las Coplas" de Jorge Manrique. Netoli Cuencos gimė kitas svarbus XVI a. poetas ir mistikas — Fray Luis de Leon. Sakoma, kad jau tuo laiku ten ruošiamos Didžiosios savaitės "girtuoklių" procesijos įkvėpė vieną gerai žinomą Goya paveikslą...

Tai gi nenuostabu, kad ir dabar ten įsikuriantieji iš karto persiima kažkokio orumo ir "misijos" dvasia ir stengiasi atgaivinti šio užburto miesto" reikšmę bei vardą.

WAGNER & SONS
Typewriters — Adding Machines —
Checkwriters —
Nuomoma — Parduoda — Taiso
NAUJOS NAUDOTOS
Virš 50 m. patikimas patarnavimas
NAUJOJE VIETOJE
5610 S. Pulaski Rd., Tel. 581-4111
Chicago, Ill.

MOVING
J. NAUJOKAITIS

Ilgų metų patyrimas
Apdraustas perkraustymas
WA 5-9209 Chicago, Ill.

FILMŲ ĮVAIRUMAI

STASĖ SEMENIENE

Gražios moters tragedija

Jau ketvirtą kartą ekrane statoma ašaras išspaudžianti drama "Madame X". Tik šį sykį spalvota ir plataus ekrano. Seniau herojėmis buvo Pauline Frederick, Ruth Chatterton ir Gladys George. Dabar gi žavioji Lana Turner netenka namų, vyro, sūnaus, gero vardo bei patogaus gyvenimo ir bąstosi po pasaulį iš Connecticut į Šveicariją, Kopenhagą, Meksiką ir New Yorką.

Ross Hunter filmą pastatė su jam įprastu blizgesiu bei viliojančia prabanga. Šiuo sykiu netgi fantazija igauna, jei ne gyvenimišką, tai bent linksmesnę gaidą.

Herojės vargai prasideda su jos anyta. Jauna, graži Holly (Lana Turner) išteka už diplomato turtuolio (John Forsythe), kuris tikisi ateityje būti gubernatoriumi ir net prezidentu. Jam nuolatos nesant namie, žmona įsipina į skandalą. Anyta (neseniai mirusi Constance Bennett), kuri paikai buvo įsitikinusi, kad marti neverta jos sūnaus, bando nusišlepti skandalą. Ji išsiunčia marčią Šveicariją, aprūpinusi pinigais ir svetimu pasu, o viešai paskelbia, kad marti iškrito iš šeimos jachtos ir nuskendo. Kentėda-

ma, liūdėdama ir gedėdama Holly pagaliau tampa alkoholiike. Kai į jos paslaptį braunasi šantažuotojas (Burgess Meredith), ji kulka nutildo jį. Teismo salėje New Yorke ji yra "Madame X". Nesunku atspėti, kad teisme sėdi jos vyras, Connecticut gubernatorius ir kandidatas į prezidentus, su savo motina. Dar lengviau atspėti, kad jaunasis jos gynėjas — advokatas, teismo paskirtas, yra ne kas kitas, kaip jos išsiilgęs sūnus.

Lana Turner vaidyba — labai šilimą skleidžianti, įtikinanti šioje senoviškoje, neįtikinančioje rolėje.

Keir Dullea (nepamiršamas iš "Davis and Liza"), sūnaus rolėje, teismo salės scenoje pasirodo stipriausiai.

Pastatymas labai turtingas, gražūs vaizdai. Ir prieš kokius 35 metus šis filmas galėjo skaitytis pačiu geriausiu iš visų.

Žiūrėtinas tik suaugusiems.

Merkurijaus diena

Beveik per 80 metų, nuo garsojo italų astronomo G. V. Schiaparelli laikų buvo tikima, kad merkurijus apsisuka apie savo ašį per tiek pat laiko, kaip

PAPUOŠKITE BUTĄ NAUJOMIS UŽUOLAIMOMIS.
DAR SUSPESIMĖ PAGAMINTI ŠVENČIŲ
SEZONUI, TIK PASIRŪPINKITE PAS

STEIN TEXTILE CO.

urminėmis kainomis iš tūkstančių jardų užuolaidoms dekoratyvinių medžiagų, ne iš mažų pavyzdžių, bet iš didelių ritimų: damasko, brokados, "boucle's", "fiberglass".

PIRSKITE NEBRANGIAI IR GAUSIT DOVANĄ.

STEIN TEXTILE bendrovė yra pirmoji, kuri parūpino vilnonių, šilko, nylonų, taffetą, aksomą, ANGLISKŲ MERZIAGŲ paltams ir kostiumams sluntimui artimesiems į Lietuvą ir tolimąjį Sibirą už žemas kainas.

616 W. Roosevelt Rd., Chicago 7, Ill., HA 7-3737

Atdara kasdien ir sekm. 9:15 r. iki 5:30 vak. Pirmad. uždaryta

Nemokama vieta mašinoms už kampo į šiaurę
Jefferson St. Chernin's alkštėje

4 1/2 %

Visų rūšių
taupmenoms
4 kartus
metuose

Taupmenų įdėtos iki 15 dienos mėnesio,
pelno dividendą nuo pradžios mėnesio.

Paskolos namams įsigyti ar taisyti

TURTAS VIRŠ \$100,000.00
REZERVAI VIRŠ \$9,500,000.00

Bendrovė iš seno vedama tėvo ir sūnaus

JUSTIN MACKIEWICH
Direktorių Tarybos Pirmininkas

JUSTIN MACKIEWICH, Jr.
Prezidentas

VALANDOS:

Pirmadieniais 9 iki 8 v. vak.
Antradieniais 9 iki 4 v. vak.
Trečiadieniais uždaryta
Ketvirtadieniais 9 iki 8 v. vak.
Penktadieniais 9 iki 4 v. vak.
Šeštadieniais — 9 iki 12 val.

STANDARD FEDERAL

SAVINGS & LOAN ASSOCIATION
OF CHICAGO

4192 ARCHER AVE. — CHICAGO, ILLINOIS 60632
Telef. — Virginia 7-1141

ir aplink saulę, t. y. per 88 dienas. Reiškia, Merkurijaus diena turėtų būti lygi ištisiems Merkurijaus metams.

Bet štai, beveik prieš metus laiko Pettengill ir Dyce atrado, kad planeta sukasi iš vakarų

rytus aplink savo ašį per 59 žemės dienas. Vėliau McGovern ir kiti nustatė dar tikslesnę rotacijos trukmę: 58,4 dienų. Matavimai radaru davė irgi panašų rezultatą — 58,65 dienos.

AR.

Taupykite

MES MOKAME

4 1/2 %

ANT VISŲ SASKAITŲ

Daugiau kaip 50 metų
sąžiningai patarnaujame
lietuviams.

Kiekviena
sąskaita
ligi
\$10,000
apdrausta
Federalės
valdžios
agentūroje

August Saldukas,
Prezidentas

4040 Archer Ave. Chicago, ILL. 60632
Telef. CL 4-4470

FOTOGRAFAS
ŽAVIOMS NUOTAKOS

THE
Paul
STUDIO

home of
MODERN
photography

Gowns by Martha

PORTRAITS • CANDIDS

3213 South Morgan St. YA 7-5858

Artesian Restaurant

2432 West 63rd Street (63rd & Artesian)

- Skanūs valgiai
- Geras patarnavimas
- Puiki atmosfera

PIETŲS

\$1.65 & \$2.25

JOKIO LAUKIMO — GREITAS PATARNAVIMAS.
TALPA — 350 SĖDIMŲ VIETŲ.

Rezervacijoms skambinkite — 436 - 4622.

Atdara sekmad. iki ketvirtad. 6 v. ryto iki 1 v. ryto, penktad. ir šeštadieniais iki 5 valandos ryto.

CRANE SAVINGS
AND LOAN ASSOCIATION

B. B. PIETKIEWICZ, Prez.

2555 West 47th St. Tel. LAfayette 3-1083
PLENTY OF FREE PARKING

4 1/2 %

Naujas aukštas dividendas
mokamas az investavimo
sąskaitas

PINIGAI ĮNESTI IKI 15 D. PELNO NUOSIMČIUS NUO 1 D.
Dividendai mokami sausio ir liepos mėn. 31 d.

VALANDOS: ANTRAD. ir PENKT. 9 v. r. iki 5 v. v.
PIRMAD ir KETV. 9 v. r. iki 9 v. v.
SESTAD. 9 v. r. iki 12 v. d. Trečiad. uždaryta

Pristatome Visokių Rūšių
STATYBAI IR NAMŲ
PATAISYMI MEDŽIAGACARR MOODY
LUMBER CO.

STASYS LITVINAS, Prez.
3039 So. Halsted St., VI 2-1272
Apkainavimą ir prekių pristatymą
teikiame nemokamai.
Raštinė atdara kasdien nuo 8 val.
ryto iki 6 val. vakaro ir šeštadieniais
iki 3 val. p. d.

• **LITUANUS.** Lituaniai Quar-
terly / Winter 1965. Tai pas-
kutinis — ketvirtasis 1965 me-
tų "Lituaniai" komplekto nu-
meris. Pagrindinis dėmesys ši
kartą skiriamas dailininkui M. K.
Čiurlioniui jo 90 metų gimimo
suaktyvios progos. Pastaruoju
metu v.s. ir v.s. daugėjant atsi-
lepimų apie Čiurlionį įvairiuose
pasauliniuose meno leidiniuose,
leksikonuose bei enciklopedi-
jose, jo d.d.inguoju "Rexu" vir-
šelyje pasipuošęs naujasis
"Lituaniai" numeris, reikia ti-
ketis, taipgi prisidės prie mūsų
genialaus menininko r.m.to pri-
statymo lig šiol apie jį mažai
dar tebegirdėjusiems intelektu-
alams. Apie Čiurlionį, kaip apie
lietuvių individualistą dailininką
ir apie jo kūrybos įvairiojantį
interpretaciją, drauge reikšda-
mas ir savo nuomonę, žurnale
rašo Juozas Pivoriūnas, straips-
nį įrėmiant puslapyje Čiurlio-
no nuotrauka ir dešimtimi jo
tapybos pavyzdžių.

Kitos skelbiamos medžiagos
tarpe paminėtina kritiškos pa-
stebos dėl šiuolaikinio rusų is-
toriko V. T. Pašutis tezių apie
Lietuvos valstybės kilmę, ku-
rias žurnale pasveria Juozas
Jakštas, o apie 1905 metų Vil-
niaus Didįjį seimą rašo Jonas
Dainauskas. Grožinės literatū-
ros puslapiuose aptariama Ka-
zio Bradūno poezija ir duodami
penki puslapiai jo eilėraščių
vertimų.

Komentarų ir recenzijų sky-
riuje apie "New Deal" sovietinė-
je industrijos administracijoje
rašo A. Purre. Užsklandinė-
je knygų recenzijų dalyje El-
čiginskis vertina Paryžiuje iš-
leista Stuart R. Schram kny-
gą "L'Union Soviétique et les
Etats Baltes"; V. Trumpa stab-
telėja prie Vytauto Vardžio re-
daguotosios "Lithuania Under
The Soviets" ir kun. J. Vaskas,
MIC, supažindina skaitytoją su
amerikiečių spaudos palankiai
sutiktuojų Aloyzo Barono roma-
nu "Footbridges and Abysses".

Šiuo metu, kada vykdomas
"Lituaniai" žurnalo rėmimo ir
jo prenumeratos rinkimo vaju-
s, pravartu čia prieš akis turėti
jo adresą ir savo prenumeratą
ir savo auką ten tuoj pat pa-
siųsti: Lituaniai, P. O. Box
9318, Chicago, Ill. 60690. Meti-
nė prenumerata \$3.00.

• **Karlis Stalšans, mag. hist.,
KRIEVU EKSPANSIJA UN
SIFIKACIJA BALTIJA LAIK-
METU TECEJUMA.** Jana Skir-
manta Apgads 1966. Spaudė
"Draugo" spaustuė, 4545 W.
63rd St., Chicago, Ill. 60629.
Leidinyas kietai įrištas, 9 x 6 inč.
formato, 187 psl.

Ši didelio lietuvių draugo ir
lietuviškai kalbančio latvių is-
toriko Karlo Stalšano latviškai
parašytoji studija apie slavų in-
vaziją ir rusifikaciją rytinėse
lietuvių ir latvių žemėse šian-
dien ir ateity yra verta ypatingo
dėmesio. Veikalas yra pa-
ruoštas labai kruopščiai, pana-
udojant daugybę šaltinių, ope-
ruojant ankstesne ir naujausia-
ja statistika, tekstą iliustruo-
jant žemėlapiams ir įvairiomis
diagramomis. Reikia pasakyti,
kad knygoje apie lietuviškąsias
sritis ir jų nutautėjimą kalba-
ma net kur kas plačiau, negu
apie latviškąsias. Visu realumu
ir visu objektyvumu Stalšanas
savo studijoje atskleidžia ne-
abejotiną Vilniaus krašto lie-
tuviškumą, amžiais kaimynų
slavų atakuojamą ir slepiamą,
lėt nepajėgtą nei slavų jūroje
paskandint, nei pagaliau ir nu-
slėpti. Knyga yra nemažas įna-
šas į šio Europos kampelio et-
nografinės studijas. Platesnę
knygos recenziją duosime vė-
liau.

• **LAIŠKAI LIETUVIAMS,**
1966 m., balandžio mėn., nr. 4.
"Gyvenimui tekant" įvadiniamė
skyriuje trumpais kirčiais už-
griebama lietuviškosios ir pa-
saulinės aktualijos, prieš ku-

rias šiandien negalime nė vie-
nas abejingai užsimerkti. Ši
kartą čia stabtelėjama prie Al-
gimantui Mackui prisiminti aka-
demijos Chicagoje, prie lietuviš-
kosios jaunimo spaudos, prie
bado problemos ir prie besikei-
čiančios Katalikų Bažnyčios Pie-
tų Amerikoje. Spausdinami taip
gi sesers Marijos Jurgitos ir
Rūtos Rastonytės "Laiškų Lie-
tuvams" rašinių konkursą lai-
mėjusieji straipsniai. Skaityto-
jo smalsumą tikrai patrauks
Felikso Juzevičiaus kai kur ga-
na nauju būdu sprendžiamas
klausimas: ar žmogus galėtų
sukurti gyvybę? Poezijos pusla-
piui skirta du Kazio Bradūno
sustikimai su Čiurlioniu: "Te-
būnie" ir "Jūros sonatos fina-
le". Apie psichoterapiją įdomiai
rašo Romualdas Kriaučiūnas,
o apie meilę gyvenimo ir litera-
tūros šviesoje Alfonsas Graus-
lys. Numeryje apstu ir kitos,
akylai atrinktos medžiagos, o
taipgi ir miestiško motyvo Alg.
Kežio nuotraukų.

• **Juozas Kapačinskis, SIAU-
BINGOS DIENOS, 1944—1950**
metų atsiminimai. Išleido Chi-
cago Lietuvos literatūros drau-
gija 1965 m. Knyga kietai įri-
šta, gausiai iliustruota nuotrau-
komis, 8 x 5 1/2 inč. formato, 276
psl., kaina \$3.00, gaunama
"Draugo".

Įvadiniamė žodyje autorius
rašo: "Mielas skaitytoja, čia
rasi netolimos praeities pabė-
gėlių permainingų dienų apra-
šymą. Pasakojimas vyksta chro-
nologine tvarka, kaip anomis
dienomis buvau užrašęs savo
dienoraštyje. Viskas čia sura-
šyta taip, kaip yra buvę. Nėra
nieko prasimanyta, įvykiai ir
žmonės tikri, o anų laikų nuo-
traukos ir dokumentai pailiust-
ruoja aprašymą". Autoriaus
lengvas pasakojimas parankiai
susikirstytas skyreliais, ir skai-
tytojas jau iš anksto yra infor-
muojamas apie ką čia eis kalba:
Paskutinės dienos Kaune... Klai-
džiojimas po Rytprūsius... Kel-
lionė į Wiesbadeną... Intrigos
stovykloje... Lietuvių koncertas
Weissenburge... Jautis stovyk-
los rūsyje... ir t. t. Panašias si-
tuacijas pergyvenusiems ir ne-
pergyvenusiems knyga bus gana
malonus pasiskaitymas, šiuo
metu jau turintis ir istorinės bei
dokumentinės reikšmės.

**REAL ESTATE — INCOME TAX
DRAUDIMO IR KT. REIKALAIŠ**
**A. & L. INSURANCE AGENCY
AND REALTY**
A. LAURAITIS
4645 S. Ashland Ave., LA 3-8775
(Currency Exchange patalpos)
Sąžiningas Patarnavimas

**LIETUVIŲ VEDAMA NAUJŲ
IR VARTOTŲ
AUTOMOBILIŲ PREKYBA**

Neptune Motors Inc.
6516 South Western Avenue
CHICAGO, ILL. 60636
Telef. — 925-5121

Išsiskaitymai mažu nuosimėiu
per banką.
Atidara kasdien: Pirm. — Penktad. —
9 iki 9 v. vak. Seštad. nuo 9 iki 5 v.
vak., Sekmad. 11 iki 5 v. vak.
Pacipinam. automobilių pagal
klientų reikalavimus.

REMKITE "DRAUGĄ".

PRISTATYMAS NEMOKAMAI
ROCHKES MEDICAL ARTS
3213 W. 63rd Street
Tel. WA 5-4787
**REMBLAK-ROCHKES
APOTHECARY**
2421 W. 63rd Street
Tel. HE 4-1500

DIABETINIS MAISTAS IR GAMINIAI
Mes patefonuosime jūsų gydytojai.

Romualdas Kisielius, kurio meniškoms nuotraukoms nuolat puošiasi
"Draugo" puslapiai, žydinčio pavasario motyvų "medžioklėje"...

Kultūrinė Kronika

IŠ LITUANISTIKOS INSTITUTO VEIKLOS

1. **Instituto suvažiavimas.** Ši
rudenį Philadelphiaje šaukia-
mas antrasis LI suvažiavimas.
Laikas numatytas rugsėjo mėn.
10—11 arba 24—25 d. (galutinė
data bus numatyta vėliau). Pre-
zidiumas pavedė Philadelphiaje
gyvenantiems LI skyrių ve-
dėjams pasirūpinti suvažiavimo
organizavimu. Instituto nariai
prašomi savo sumanymus ir pa-
geidavimus dėl laiko, progra-
mos ir kt. siųsti dr. P. Puzinui,
1311 W. Wyoming Ave., Phi-
ladelphia 40, Pa. Referatai ne-
turėtų trukti ilgiau kaip 20—
25 min. Temas iš anksto reikia
pranešti aukščiau nurodytu ad-
resu, kad galima būtų laiku
įtraukti į programą. Pageidau-
tini išsamūs referatai apie 1655
—1967 m. karą, kai Maskva
pirmąkart buvo užėmusi didelę
Lietuvos dalį ir kraštą, labai
žiauriai nuterėjo jau prieš 300
metų. Politinė ir militarinė šio
karo reikšmė gerai panagrinėti.

2. **LI Biblioteka ir archyvas.**
Statuto 3a str. sako, kad LI
"laiko moksline biblioteką, ar-
chyvą ir kitas savo darbui rei-
kalingas įstaigas". Iki šiol tai
buvo tik popieriuje. Prezidiu-
ma. š. m. balandžio 15 d. po-
sėdyje padarė tokį nutarimą:
"Institutas renka ir saugo vi-
sas lietuviškas knygas ir kitus
spaudinius, pirmoj eilėj išlei-
tus išsivijoje. Tam tikslui In-
stituto prezidiumas nutaria
įsteigti Lituaniistikos biblioteką
ir archyvą, kur visa ši medžiaga
bus tvarkingai laikoma ir pa-
daryta prieinama naudojimui.
Kadangi šiuo metu Institutas
negali tam reikalui skirti daug
lėšų, todėl nutaria prašyti visus
Instituto narius siųsti LI bib-
liotekai po vieną egz. visų savo
knygų, straipsnių atspaudų ar
įskarpų, jei tik autoriai jų tu-
ri. Tuo tarpu bibliotekos ir ar-
chyvo tvarkymu rūpinasi pats
prezidiumas". (Adresas 4522
Albion Rd., Colleg Park, Md.
20740.)

Šį nutarimą galima papildyti
pageidavimu, kad LI nariai
siųstų ir kitus veikalus, išlei-
tus lietuvių kalba arba kitomis
kalbomis apie Lietuvą, jei tik
turi atliekamų egz. arba dubli-
katus. Žurnalų ir laikraščių bus
priimami bent vieny metų pil-
ni komplektai, o pageidautina
įrišti.

Pagaliam norima atkreipti dė-

Automobilio nelaimės atveju skambinkite
(In case of accident, call)

COUNTRY AUTO REBUILDERS
GR 6-7777 24 hour towing service

Karosierijos taisyklos, stabdžiai, motorai, tepimas ir
smulkios patalysimai.

BODY AND FENDER WORK

PAINTING, MECHANICAL REPAIR

2423 W. 59th St., Chicago, Ill., 60629

Savininkas — MIKAS ČESAS

PLANINGAS TAUPYMAS

moka gerus dividendus
PRADĖK TAUPYTI ŠIANDIEN!

4 1/2 %

Dabartinis dividendas
išmokamas du kart
per metus.

Pinigių taupymui nereikia važinėti,
juos galite atsivesti paštu,
nes mes apmokamvisas pašto
persiuntimo išlaidas.

**MUTUAL
Federal
SAVINGS & LOAN
ASSOCIATION**

Prisiliejant, mirštinėjant ir penktadienį
nuo 9 val. ryto iki 4 val. po pietų.
Kvotacijai nuo 9 val. ryto iki 5 v. vak.
Skelbiamas nuo 9 val. ryto iki 11 val. po pietų
Triedinėjant uždarę visą dieną.

Chartered and Supervised by the United States Government
2212 W. CERMAK ROAD • CHICAGO 8, ILLINOIS
Phone Virginia 7-7747 John J. Kazanavskas, Pres.
AUTOMOBILIAMS VIETA GRETA MIEŠI ĮSTAIGOS

DRAUGAS, šeštadienis, 1966 m. gegužės mėn. 21 d.

7

slapyvardžiu, pridėdant uždary-
tame voke vardą, pavardę ir
telefono numerį.

PREMIJOS: laimėjusiems yra
skiriamos 1-oji \$100, 2 — \$75,
3 — \$50, 4 — \$25.

LAIKAS: paskutinė raši-
niams įteikimo data 1966 m.
lapkričio mėn. 1 dieną.

SĄLYGOS: laimėjusiųjų kon-
kursą rašiniai liks Skautininkų-

kių Ramovės nuosavybe su tei-
tame voke vardą, pavardę ir
telefono numerį. Nelaimėjusiųjų
vokai nebus atidaryti, bet gražinti nurodytu
adresu.

Jury komisijos sudėtis bus
paskelbta vėliau.

ADRESAS konkurso raši-
niams siųsti: RAMOVĖS KON-

KURSUI, 4525 S. Rockwell St.,
Chicago, Ill. 60632.

PETKUS

TĖVAS IR SŪNUS
MARQUETTE FUNERAL HOME

TRYŠ MODERNIOS KOPLYCIOS
2533 West 71st Street Tel. GR 6-2345 - 6
1410 So. 50th Ave., Cicero Tel. TO 3-2108 - 09
AIKSTĖ AUTOMOBILIAMS STATYTI

PIRKITE DABAR TIESIOG NUO
M. R. NELSON,
SAVININKO
SAINT CASIMIR
MONUMENT CO.
3911 West 111th Street
Didžiulius Paminklams Planų
Pastirinkimas Visame Mieste
Telef. — CEDARCREST 3-6335
Vienas blokas nuo kapinių

EUDEIKIS
LAIDOTUVIŲ DIREKTORIUS

TRYŠ MODERNIOS KOPLYCIOS
4605-07 South Hermitage Avenue
Tel. YARDS 7-1741 2
4330-34 South California Avenue
Telef.: LA 3-0440 ir LA 3-9852

MAZEIKA & EVANS
FUNERAL HOME
THREE
AIR-CONDITIONED CHAPELS
Parking Facilities
6945 SOUTH WESTERN AVE. REPUBLIC 7-6600

GUŽAUSKŲ BEVERLY HILLS GELINČIA
Geriausios gėlės dėl vestuvių, banketų laidotuvių
ir kitų papuošimų
2443 West 63rd STREET
Telef. PR 8-0333 PR 8-0834

LAIDOTUVIŲ DIREKTORIAI

Lietuvių Laidotuvių Direktorių Asociacijos Nariai

STEPONAS C. LACKAWICZ
2424 W. 69th STREET Tel. REPUBLIC 7-1213
2314 W. 23rd PLACE Tel. VIRGINIA 7-6672

PETRAS BIELIŪNAS
4348 S. CALIFORNIA AVE. Tel. LAfayette 3-3572

ANTANAS M. PHILLIPS
3307 S. LITUANICA AVE. Tel. YARDS 7-3401

POVILAS J. RIDIKAS
3354 S. HALSTED STREET Tel. YARDS 7-1911

LEONARDAS F. BUKAUSKAS
10821 S. MICHIGAN AVE. Tel. COMMODORE 4-2228

JURGIS F. RUDMIN
3319 S. LITUANICA AVE. Tel. YARDS 7-1138 — 1139

VASAITIS — BUTKUS
1446 S. 50th AVE., CICERO, ILL. Tel. OLYMPIC 2-1003

Remkite tuos, kurie skelbiasi dienr. Drauge.

#